

In deze uitgave onder andere:

- Lezing DE ROERIGE JAREN '70
- Scheepswerf Damen
- Nieuwe straten herinneren aan oude tijden
- Ken het zijn dat ik u ergens van kan?

Historische Vereniging Hardinxveld-Giessendam

Mededelingenblad

Inhoudsopgave

Voorwoord	01
De Voedseltochten van ds. Van der Poel	06
Verslag Algemene Ledenvergadering	09
Lezing DE ROERIGE JAREN '70.....	12
Waar zijn ze gebleven?	18
De Franse reis van Teunis den Uil	24
Scheepswerf Damen	29
Brandsporen uit 1777	30
Nieuwe straten herinneren aan oude tijden	31
ACHTER de KRANT	35
Ken het zijn dat ik u ergens van kan?	37
Recept: Winterse bitterkoekjespudding	40
Uit de oude fotodoos.....	41
Boekennieuws	43

Bij de coverfoto voorzijde:
De ijzergieterij - Henk Klop

Bij de coverfoto achterzijde:
Borduurwerk coronaperiode – Janny Teeuw-van der Plas

Kopij sturen vanaf 1 april 2023 – 1 mei 2023.
Naar: aaltje1950@gmail.com (eindredacteur)
Alie van Lopik-de Jong

COLOFON

Uitgever
Historische Vereniging
Hardinxveld-Giessendam

Eindredactie
A. van Lopik-de Jong

Redactieleden
W.F. van de Bree-Ooms
A. van Lopik-de Jong
J.F. Teeuw-van der Plas
P. van Wijngaarden

Foto's
Willy van de Bree, Ewoud Klop,
Ronald Nederveen e. a.

Vormgeving, opmaak en druk
De Groot - grootsgedrukt.nl, Goudriaan

Redactieadres
E-mail: info@hv-hardinxveld-giessendam.nl
Secretariaat: wf@vandeBree.nl

*Het Mededelingenblad verschijnt twee keer per
jaar en is gratis voor leden en zusterorganisaties.
Losse verkoopprijs € 3,50*

Genealogische werkgroep
Wim van den Heerik, Bas Huisman,
Arie Verhoef, Jaap van Gelder

Historisch Informatie Centrum
Peulenstraat 243 tel. 0184 - 632956
(op zaterdagmorgen van 10-12 uur)

Copyright
Overname van artikelen of gedeelten
daarvan is toegestaan mits vermelding van
de bron en toezending van een exemplaar.

Lidmaatschap
De contributie bedraagt € 20,00 per jaar.

Bankrekening NL65 RABO 0325 0991 38 of
NL68 INGB 0003 8796 69. Bij elke betaling
s.v.p. duidelijk uw lidnummer vermelden.
Donaties zien wij graag tegemoet.

BESTUUR

W.F. van de Bree-Ooms
A. van Lopik-de Jong
R. Nederveen
H. Strop-Cramer
P. van Wijngaarden

Buitendams 77
Damstraat 1
Binnendamsweg 37
Stationsstraat 12
Spindermolen 20

3371 BB H'veld-G'dam
3371 AC H'veld-G'dam
3381 GA Giessenburg
3371 AX H'veld-G'dam
3371 RN H'veld-G'dam

0184 - 614563 secretaris
0184 - 612232 eindredacteur
06 - 15684213 penningmeester
06 - 11321773 algemeen
0184 - 615953 vicevoorzitter

Voorwoord

Voorzitter zijn van onze Historische Vereniging is best leuk. Ik doe het nog steeds met veel plezier, maar het schrijven van een voorwoord is een lastig klusje. Want waar moet het iedere keer over gaan? Over het (dreigend) tekort aan bestuursleden? Maar dat is allang bekend, hoop ik. Over de behoefte aan vrijwilligers voor het scannen van tijdschriften en documenten? Ook deze oproep zal bekend zijn. Dat er tot op heden nog niemand heeft gereageerd is een ander verhaal. We wachten het maar af.

Toch komen een paar onderwerpen naar boven. Want er is in het afgelopen halfjaar toch wel het een en ander gebeurd.

We zijn nog steeds verdrietig over het overlijden van ons oud-bestuurslid Jan Dubbeldam. (een In Memoriam staat elders in dit blad). Voor mij was Jan een vraagbaak en ik keek altijd uit naar zijn bezoeken aan het HIC op zaterdagmorgen. Zo raakt de oude garde van bestuursleden langzamerhand buiten beeld, en met hen veel kennis en ervaring.

Tijdens de algemene ledenvergadering namen we afscheid van vier bestuursleden met een enorme staat van dienst, we gaan ze missen. Gelukkig ontmoeten we Arnold de Haan en Adri Kampman nog met regelmaat in het HIC en bij Johan van den Bout kan ik ook altijd terecht voor advies en goede raad.

Op 20 september hielden we na een paar jaar weer onze algemene ledenvergadering. De opkomst was verheugend hoog. Afgezien van een paar, zeer ter rechte vragen en opmerkingen over de nieuwe statuten en de contributieverhoging, hebben de leden het ons niet echt lastig gemaakt.

Op 11 oktober was onze statutair verplichte tweede ledenvergadering en ook tijdens deze vergadering gingen de aanwezige leden unaniem akkoord met de nieuwe statuten. Nog bedankt voor jullie medewerking en vertrouwen, want we halen de laatste jaren nogal wat overhoop. Een verslag van deze vergaderingen kunt u vinden in dit MB en op onze website.

We zetten meer en meer in op de digitale beschikbaarheid van onze collectie documenten en kranten. Het weekblad 'Rondom de Giessen' is overgebracht naar digitaliseringsbedrijf GMS in Sliedrecht en zal de komende maanden worden gescand. Daarna is het beschikbaar op de computers in het HIC.

Het Kompas van 1954-1974 is daar al in te zien.

Binnenkort wordt het interieur van het HIC een beetje aangepast zodat er meer ruimte komt voor één of meer laptops waarop digitale documenten kunnen worden ingezien.

De A3 scanner is geleverd en aangesloten. Het vraagt even tijd voor we alle geheimen van dit apparaat hebben doorgrond, maar daarna gaan we over tot het scannen van 'Langs de Helling', het personeelsorgaan van de voormalige scheepswerf De Merwede. Ook dit zal digitaal beschikbaar komen in het HIC. Gezien de vrij hoge maandelijkse kosten voor het publiceren van kranten en tijdschriften op het internet, beperken we ons voorlopig tot lokale opslag en beschikbaarheid. Voor het scannen zoeken we nog een of meer vrijwilligers.

De notaris gaat de statuten formeel afwerken, zodat ze door het bestuur kunnen worden ondertekend. Daarna plaatsen we de nieuwe statuten ook op onze website.

Kortom, werk genoeg en zoals gezegd, we doen het nog steeds met veel plezier, maar versterking is welkom.

Goede feestdagen.

Peter van Wijngaarden
Vicevoorzitter

Activiteiten en Mededelingen

Peter van Wijngaarden

Verzamelen en ontzamelen

Jarenlang is er door onze vereniging verzameld, maar we hebben niet de capaciteit om deze verzamelingen te beheren. Vaak komen we niet verder dan inschrijven en daar blijft het bij. Maar vervolgens moeten we er iets mee en doorgaans lukt dat niet echt. We zijn inmiddels in het bezit van het archief, het vaandel en een aantal trofeeën van de zangvereniging Volharding. Het lijkt ons goed om tenminste één archief van een plaatselijke zangvereniging te bewaren.

Bij Museum De Koperen Knop beschikken we boven de smederij over een grote ruimte waarin alle objecten die door de HV zijn verworven zijn opgeborgen. Ze worden daar gefotografeerd en geregistreerd door Piet Boer en Jaap van Houwelingen. Zij zijn al jarenlang elke woensdagavond daarmee bezig. Dat is trouwens een prachtig staaltje van vrijwilligerswerk. Maar het toekomstbestendig beheren van onze objecten baarde ons de nodige zorgen, vandaar dat het bestuur, na zorgvuldig overleg met De Koperen Knop, heeft besloten deze objecten over te dragen aan dit museum. En dat geldt ook voor de bakkersbakfiets en de dokterskoets. Eigenlijk verandert er niks, maar het

beheer wordt nu ondergebracht bij een gecertificeerd museum en dat biedt garanties voor de toekomst. De overdrachtdetails moeten nog nader worden uitgewerkt.

Ons dorp beschikt over drie verenigingen c.q. stichtingen met een cultuur-historische inslag. Museum De Koperen Knop, Stichting Dorpsbehoud en onze HV. De laatste jaren is de nodige tijd geïnvesteerd in het verder verbeteren van de onderlinge verhouding samenwerking. Met elkaar vormen we een cultuur-historische driehoek. Iedere partner in deze driehoek heeft zijn eigen specialisme.

Kort gezegd komt het hier op neer, De Knop gaat over de museale objecten, Dorpsbehoud bemoeit zich met de stenen en de HV is voor de historie. De grenzen zijn dus redelijk goed afgebakend maar er is een intensief grensverkeer. Het is mijn oprechte overtuiging dat we elkaar dringend nodig hebben, we kunnen elkaar aanvullen en versterken. Deze samenwerking gebeurt zonder enige vorm van bestuurlijke ineen vlechting, maar op basis van onderling vertrouwen en gezond verstand, maar dat we elkaar meer en meer nodig gaan hebben staat voor mij als een paal boven water.

Digitale omgeving

Ook de HV gaat zich steeds meer richten op de digitale wereld. We bouwen aan een digitale omgeving. Inmiddels beschikken we, middels OneDrive van Microsoft, over een dataruimte van 1 Terabyte.

Het is de bedoeling dat we alle digitale bestanden hierin gaan onderbrengen. Ook de secretariële en financiële administratie kan hierin worden ondergebracht. Voordeel is dat de secretaris en de penningmeester gewoon thuis kunnen inloggen en de nodige mutaties aanbrengen. Voordat alles naar behoren draait vraagt dat toch weer de nodige inspanningen.

Werken vanuit OneDrive heeft veel voordelen. Ieder bestuurslid of vrijwilliger kan thuis inloggen en erin werken. Op termijn zullen ook de financiële en de secretariële administratie hierin worden ondergebracht. Vooral onze huisgenealogen maken er al veelvuldig gebruik van.

Het weekblad 'Rondom de Giessen' wordt gedigitaliseerd en is daarna beschikbaar voor bezoekers van het HIC. We zouden het, voorzien van een

zoekprogramma graag beschikbaar stellen via de website maar dit gaat maandelijks ca. € 60,- kosten.

En het is nog maar de vraag of dat enigermate rendeert. In ieder geval wordt deze krant gedigitaliseerd, langer wachten kan echt niet, de materiële toestand van deze krant is dramatisch slecht.

Dit project wordt uitgevoerd door een gerenommeerd bedrijf, GMS uit Sliedrecht (v/h Alblasserdam). Daarna worden de leggers opgenomen in het depot van het Regionaal Archief Dordrecht.

We beschikken al over de digitale jaargangen van Het Kompas over de jaren 1954-1974 en deze zijn ter inzage in het HIC. Dit digitale bestand van Het Kompas is in zwart-wit, de overige bestanden zullen in kleur worden gedigitaliseerd.

Omdat we steeds meer digitaal willen gaan bewaren en beschikbaar stellen is een A3 scanner aangeschaft zodat we ook zelf kunnen scannen. In het HIC staat een aantal dozen met het personeelsorgaan 'Van de Helling' van Scheepswerf De Merwede. Dit leent zich uitstekend om te worden gescand en digitaal beschikbaar te worden gemaakt.

Vrijwilligers kunnen zich melden!

Uitgaven

Het is nog steeds gelukt om jaarlijks een uitgave het licht te doen zien in de Historische Reeks. De laatste uitgave 'Met mevrouw Króó-oon' was nr. 49.

In 2023 hoopt de Stichting Dorpsbehoud een boek te publiceren met 240 belangwekkende panden in

ons dorp. Ieder pand wordt kort beschreven, zowel bouwkundig als historisch en voorzien van een foto. De HV is hierbij ook betrokken. In 2023 hopen we ook een boekje te laten verschijnen over de Werf Merwedestichting. Dat zal verschijnen als nr. 50 in de Historische reeks.

Tevens wordt al een tijd gewerkt aan een boek over de geschiedenis van de plaatselijke brandweer. Uiteraard kan dat alleen in nauwe samenwerking met 'mr. Brandweer' Ewoud Klop. Onze vrijwilliger Hans van der Meijden heeft maandenlang alle notulen van de gemeenteraad van Giessendam én van Hardinxveld vanaf 1854 gescreend op het onderwerp brandweer. Als we alle resultaten willen verwerken wordt het een tiendeelige uitgave. We hopen ons te beperken tot één boek.

Kortom, we vervelen ons echt niet bij de Historische Vereniging.

En dan nog iets

Sedert een paar jaar ben ik met veel plezier voorzitter van de HV. Ik afficheer me altijd als vicevoorzitter. Ik wil de vacature open houden. Als ik voorzitter ben dan lijkt de noodzaak tot het vervullen van de vacature verdwenen. Want die noodzaak is er wel degelijk. De gemiddelde leeftijd van de bestuursleden is vrij hoog. Begin 2023 hoop ik 75 jaar te worden en ik merk dat alles toch wat lastiger begint te worden.

De stressbestendigheid wordt minder, multitasking wordt lastiger, kortom ik word oud, of liever gezegd ik ben oud. Ik hoop nog een tijdje mee te draaien, maar het lijkt me goed om dit nu vast te melden. Misschien wilt u eerst een poosje meedraaien als vrijwilliger, zodat u later alsnog kunt gaan participeren in het bestuur.

NAJAARSLEZING 11 OKTOBER

De najaarslezing werd dit keer gehouden door Evert van Lopik, bestuurslid Stichting Dorpsbehoud. Het was een herkansing, want voor de voorjaarslezing moest hij zich op het laatste moment afmelden vanwege een coronabesmetting.

Het onderwerp van de lezing was 'De bebouwde cultuur in onze omgeving'. Gelukkig was het publiek hem trouw gebleven want hij had een volle zaal tot zijn gehoor. Van Lopik liet ons veel foto's zien van gebouwen in diverse bouwstijlen en van kleine en grote monumenten, niet alleen in ons dorp maar door heel de Alblasserwaard.

Hij probeerde ons de ogen te openen voor de schoonheid van onze omgeving waar we soms gemakkelijk aan voorbijgaan.

Activiteiten en Mededelingen

De Ouderenbeurs

De ouderenbeurs op 6 oktober jl. in de Sporthal werd goed bezocht. Een gezellige middag waar veel te zien en te beleven viel. Onze stand, met een beeldscherm waarop veel plaatjes waren te zien van ons dorp in vroeger tijd, kreeg veel belangstelling.

IN MEMORIAM Jan Dubbeldam (1941-2022)

Zaterdag 15 oktober overleed Jan Dubbeldam, oud- bestuurslid van de Historische Vereniging Hardinxveld-Giessendam.

Jan Dubbeldam was vanaf het eerste begin nauw betrokken bij de vereniging en was ruim 25 jaar penningmeester. Jan was één van de grote voorstanders van de vestiging van een Historisch Informatiecentrum, en hij droeg ook als timmerman zijn 'steentje' bij aan de betimmering van het interieur. In 2007 vond hij het welletjes, maar hij bleef verbonden aan 'zijn' HV als 'adviseur' en maakte met enthousiasme deel uit van de werkgroep Genealogie.

Jan was een bouwer, letterlijk en figuurlijk. Na de ambachtsschool volgde hij in de avonduren en op zaterdagen de opleiding tot technisch tekenaar aan het Hoger Technisch Instituut in Amsterdam. Hij heeft als bouwkundig opzichter gewerkt bij Architectenbureau Van den Broek en Bakema en vervolgde zijn carrière als bouwkundig tekenaar bij Architectenbureau Leo de Jonge in hartje Rotterdam. Hier zou hij tot aan zijn prepensioen blijven werken. Hij was betrokken, vasthoudend en wilde alles leren en weten. Vanaf het eerste begin was hij betrokken bij Museum De Koperen Knop. De bouw van de smederij met wagenshuur was een project dat Jan, samen met de heer Johan de Jong sr., volledig heeft begeleid. Later leverde hij zijn aandeel bij de herbouw van het 'stookhuisje'. Tot afgelopen zomer was hij onderdeel van 'de klusmannen van de woensdagmiddag' en heeft Jan menig straatje opnieuw bestraat en diverse stellages voor de tentoonstellingen vervaardigd.

Dit alles leverde hem in 2011 - het Europese Jaar van de Vrijwilliger - een pluim op en een ooronde uit handen van de burgemeester en in 2019 kreeg hij een Gouden Knopje, als dank voor zijn 'bovenmatige inzet' voor museum De Koperen Knop. Iedere zaterdag was hij aanwezig in het HIC om met zijn kennis van de geschiedenis van het dorp en de genealogie iedereen te woord te staan. En dan was je niet zomaar van 'm af. Kennis moet je delen en dat kost tijd! Hoewel hij de laatste tijd tobde met zijn gezondheid sloeg hij maar zelden over.

We zullen hem missen!

De Voedseltochten van ds. Van der Poel: een nalezing

Peter van Wijngaarden

Na het verschijnen van het boekje over de voedseltochten van dominee Van der Poel in 1944 en 1945 ontving ik een aantal waardevolle reacties, aanvullingen en correcties die door mij zijn verwerkt tot onderstaand artikel. Omdat ik was vergeten dit artikel door te sturen naar de eindredacteur is het helaas niet geplaatst in het voorjaarsnummer van ons Mededelingenblad.

De betrokkenheid van de heer Jan van 't Verlaat bij de voedselvoorziening

Mevrouw Alice van 't Verlaat-van Bekkum, dochter van Arie van 't Verlaat, stuurde mij een scan van een aantal pagina's uit De Houtwereld, jaargang 24, nr. 7, december 1970. In een artikel n.a.v. het 60-jarig bestaan van Verlaat 's Houtbouw lezen we het volgende:

"Dankbaar gewaagt de heer Van 't Verlaat nog van zijn persoonlijke herinneringen, dat mevrouw De Bruin hem tijdens de oorlog 1940-1945 hielp met de administratie voor voedselvoorziening in het district, alsmede met de kinderkeuken, aangezien de heer Van 't Verlaat was aangesteld als voedselcommissaris door het Nederlandsche Roode Kruis. [...]"

Eén van de informanten voor mijn boek(je) herinnerde zich 'kindermaaltijden', maar ze wist niet meer waar deze hebben plaatsgevonden. Ik heb er nooit iets over kunnen vinden maar in hetzelfde artikel in De Houtwereld lezen we: *"In 1944-1945 ruimde Verlaat een groot gedeelte van de fabriek in voor een kinderkeuken, waar de schoolkinderen in klasverband kwamen eten: eenmaal per dag Zweeds brood [...]"* Deze kindermaaltijden werden dus gehouden in de timmerloods van Van 't Verlaat!

Verder lezen we in dit artikel: *"Een gedeelte van de werknemers was uitgeleend aan de gaarkeuken om hen zodoende uit Duitsland te houden"* en *"ook hebben er van de boeren, van wie het land onder water stond koeien in de fabriek gestaan."* De firma Van 't Verlaat heeft dus in de oorlogsjaren een belangrijke bijdrage geleverd aan de voedselvoorziening in ons dorp.

Het stelen van spoorbiels.

We ontvingen een uitgebreid schrijven van de heer M.A. (Riems) Verbaan, waarin hij vertelt over zijn wederwaardigheden in het laatste oorlogsjaar. Naar aanleiding van deze brief had ik een plezierig gesprek met het echtpaar Verbaan over hun ervaringen in de oorlogsjaren.

Over het stelen van spoorbiels schrijft hij: *"'s Nachts op pad om bielzen te stelen. Let op: weet u waar dit was? Nu men had de spoorlijn (was eerst dubbel spoor) de*

Duitsers hebben er één weggehaald, toen was er enkel spoor. Naast deze lijn was er aan de zuidzijde een losplaats, voor spoorvrachten voor laden en lossen, voor (auto's) paard en wagen. Aan de noordzijde was een loskade voor schepen. Deze liep van iets verder na de Kerkweg tot aan de tuinderij Kweeklust. De losplaats was aan de zuidzijde afgezet met biels van plm. 120 / 150 cm. hoog. De biels werden tot de grond toe afgezaagd, toen deze op waren begon men biels onder de spoorrails weg te halen, dat was gevaarlijk, daarom werd er bewaking ingesteld, 's nachts werd wacht gelopen, ook onze ouders en broers deden dit."

De betrokkenheid van de Hervormde Gemeente Boven-Hardinxveld en ds. H. Kraaij

Ik ontving een berichtje van iemand die vertelde dat het jammer was dat de rol van ds. Kraaij bij de voedselvoorziening niet was belicht.

De Hervormde Gemeente van Boven-Hardinxveld werd in de oorlogsjaren gediend door ds. Kraaij. Van 7 november 1937 tot 30 december 1956 stond ds. Kraaij in Boven-Hardinxveld.

In het Regionaal Archief Gorinchem heb ik de archieven van de Hervormde Gemeente Boven-Hardinxveld onderzocht op dit onderwerp. Helaas, noch in de notulen van de kerkenraad, noch in de jaarrekeningen van de diaconie en de Kerkvoogdij heb ik ook maar iets kunnen vinden wat zou kunnen duiden op schenkingen aan, of bemoeienissen met de voedselvoorziening en de voedseltochten. Misschien dat ds. Kraaij e.e.a. heeft gedaan op persoonlijke titel, maar er is in ieder geval niets over vastgelegd in de bronnen die ik heb geraadpleegd.

Ds. Hendrik Kraaij werd geboren op 2 augustus 1908 te Leerbroek. Zijn vader, ds. J. Kraaij, was predikant in de Nederlandse Hervormde Kerk. Hij bezocht het gymnasium te Gorkum en Zwolle en studeerde theologie aan de Rijksuniversiteit te Utrecht.

Hij werd op 2 april 1933 te Sint Annaland in het ambt bevestigd en nam vier jaar later een beroep aan naar Hardinxveld.

Tijdens zijn verblijf in Boven-Hardinxveld trouwde hij in december 1956 met Neeltje Verschoor. In 1957 verbond hij zich aan de Hervormde Gemeente van Zuid-Beijerland. Vanaf 1967 tot aan zijn emeritaat op 1 mei 1973 stond ds. Kraaij in Herkingen.

Ds. Kraaij vervulde tijdens zijn leven vele bestuursfuncties en had zitting in verschillende colleges en commissies.

Portret van ds. H. Kraaij. Uitsnede uit zijn trouwfoto

Wanneer voeren ds. Van der Poel en Leen Dubbeldam vanuit Geertruidenberg naar huis?

Op pagina 81 van mijn boekje schrijf ik dat ik niet wist wanneer Leen Dubbeldam en ds. Van der Poel zijn teruggekeerd in Giessendam. Ik had Arie van Wijngaarden daar al eens naar gevraagd, maar hij wist het ook niet. Maar blijkbaar is de 'Vijf Gebroeders' van Leen Dubbeldam kort na de 'Adriana' betrokken uit Geertruidenberg en ook op zondagmorgen gearriveerd.

Donderdag 4 november, 2 dagen voor mijn presentatie sprak ik nog met mw. Geertruida van Engelenhoven-van der Poel. Ze vertelde me dat ze op zondagmorgen haar vader ging ophalen bij Job Boom in de Peulenstraat. Daar lag de 'Vijf Gebroeders' afgemeerd. En blijkbaar had de Vijf Gebroeders' ook voedsel aan boord, in ieder geval brood.

Geertruida vertelde me dat ze een brood had gekregen en met dat brood onder haar arm met haar vader naar huis liep. Toen ze iemand tegenkwamen die nog geen brood had gekregen, moest ze dat van haar vader weggeven. Truida was op dat moment niet erg ingenomen met deze vorm van naastenliefde.... Ik heb er Arie van Wijngaarden in november 2021 nog eens op bevraagd, maar hij kon het zich echt niet herinneren.

Verder vertelde Geertruida dat haar vader na de oorlog van de leden van het verzet een Italiaans volbloedpaardje had gekregen. Dit paardje werd voor een rijtuigje gespannen en samen met ouderling Leen Dubbeldam maakte ds. Van der Poel een aantal reizen naar de diverse Oud Gereformeerde Gemeenten in het land, waaronder de gemeente te Enkhuizen. Ze waren dan wel één of twee weken onderweg. Als voormalig boerenknecht én dierenliefhebber wist ds. Van der Poel goed met paarden om te gaan en hij heeft er ongetwijfeld van genoten.

Schipper Kees van Berchum

Van Marjanne van Wijngaarden ontving ik een foto van schipper Cornelis (Kiske) van Berchum. We zien hem hier op de achterplecht van zijn gemotoriseerde tjalk 'Nooit Volmaakt'.

Kees van Berchum blijkt ook nog eens een nacht te hebben doorgebracht in het cachot. In de nacht van 7 mei 1943 werd hij aangehouden wegens overtreding van de spertijd.

Een dochter van Kees van Berchum, Johanna, trouwde met Jan Arie Mijster. Deze Jan Arie Mijster was weer een zwager van Arie van Wijngaarden, die als schippersknecht heeft deelgenomen aan de tocht naar Geertruidenberg. De scheepsnaam 'Nooit Volmaakt' is tot anderhalf jaar geleden in de familie Mijster gebleven. Het laatste schip met die naam is onlangs verkocht en daarmee is de scheepsnaam verdwenen uit de familie.

Schipper Kees van Berchum

NAAM (blokklett.) VAN BERCHUM
 Voorn.: Cornelis Arianus
 Geb. 11-7-99 te Verburg
 Beroep: brinnsvaarschipper
 Woonplaats: Hardinxveld
 Nader adres: Hofwijk 30
 Nationaliteit: Nal.
 Arr.nº. 1331 Zie ook: _____
 In bewaring voor: groep 10
 Ingesloten op: 7-5-43
 Vertrokken op: 7-5-43
 naar : uitslapen
 Reden v. aanhouding: in opertijd buiten

 Bijzonderheden; _____

Aanhouding Kees van Berchum

De Nederlandsche Hulpbrigade te Geertruidenberg

Maandagmiddag 28 maart kreeg ik bezoek van de heer Dick Hartong, een zoon van Frans Laurens Hartong, oud-vlieger en directeur van de Tankfabriek N.V. te Geertruidenberg. Frans Laurens was voorzitter Nederlandsche Hulpbrigade. Dick Hartong vertelde mij dat zijn vader als jachtvlieger bij de Nederlandse Luchtmacht zijn aandeel heeft geleverd in de strijd om het luchtverwicht in de oorlogsdagen van mei 1940. Na zijn demobilisatie werd hij directeur van de Tankfabriek in Geertruidenberg.

De 'Martha Jacoba'

Tevens attendeerde de heer Hartong mij nog op een fout in het boekje. Op pagina 45 staat dat de 'Martha Jacoba' tot 6 november 1944 heeft gefungeerd als verblijfplaats voor Duitse krijgsgevangenen. Daarna voer het schip naar Geertruidenberg dat op 5 november was bevrijd en werden de krijgsgevangenen overgedragen aan de Poolse bevrijders. Maar de 'Martha Jacoba' voer niet naar Geertruidenberg, maar naar Drimmelen!

Niet correct gespelde voornaam

In de voornaam van de echtgenote van Leen Dubbeldam blijkt een foutje te staan. In de bronnen die ik heb geraadpleegd staat haar naam als Pieterella Antonette de Leeuwkerk.

Dit blijkt niet juist, haar correcte naam is Pieterella Antoinette de Leeuwkerk.

Waarvan akte!

Verslag Algemene Ledenvergadering

GEHOUDEN OP 20 SEPTEMBER 2022 IN ZALENCENTRUM
DE PAREL IN HARDINXVELD-GIESSENDAM

Opening

De voorzitter, de heer Van Wijngaarden, opent de vergadering met een woord van welkom. Hoewel het volgens de statuten verplicht is een ALV te houden in het voorjaar kon hieraan geen gehoor worden gegeven vanwege corona en werd de vergadering uitgesteld tot het najaar. De Historische Vereniging heeft door de jaren heen toch vele activiteiten ontplooid zoals verwoord in de jaarverslagen van de secretaris over de jaren 2019, 2020 en 2021.

Afmelding is ontvangen van mevrouw Van Lopik en de heer Dubbeldam, die beiden door ziekte niet aanwezig kunnen zijn.

Notulen algemene ledenvergadering d.d. 10 april 2019

De notulen van 2019 worden zonder vragen of opmerkingen goedgekeurd.

Jaarverslagen van de secretaris over de jaren 2019, 2020 en 2021

Ook naar aanleiding van bovengenoemde jaarverslagen geen vragen of opmerkingen vanuit de zaal en worden daarom eveneens goedgekeurd. (verslagen zijn geplaatst op de website en verkrijgbaar in de zaal bij aanvang vergadering)

Jaarverslagen van de penningmeester en vaststelling jaarrekeningen 2019 t/m 2021 en decharge van de penningmeesters

Ook deze verslagen, evenals de begroting van 2022, zijn geplaatst op de website. Daar de heer Nederveen, die sinds het neerleggen van de functie van mevrouw Kampman interim-penningmeester is, kan over de jaren 2019/2020 niet veel worden doorgegeven.

Begroting 2022 en vaststelling contributie

De heer R. Philippo vraagt waarom er een verschil bestaat tussen de resultatenrekening van 2021 en de resultatenbegroting van 2022. De heer Nederveen antwoordt hierop dat de bedragen van de begroting reeds een jaar eerder zijn vastgesteld. Een begroting is maar een begroting en kan een jaar later gewijzigde cijfers laten zien. Tevens zijn er aanzienlijke subsidies verkregen, waardoor de bedragen op de balans iets zijn gegroeid.

Uit de zaal komt de vraag of de verkregen subsidie in de afgelopen periode eenmalig is of elk jaar terugkerend. De voorzitter repliceert dat het een eenmalige subsidie betreft, verkregen uit de pot van de Stichting 50 Jaar Vrijheid. Daar veel activiteiten geen doorgang konden vinden door de coronaperikelen kwam er een bedrag vrij dat voor een deel is besteed aan het

uitgeven van de publicatie De voedseltochten van dominee Van der Poel.

De heer Philippo merkt terecht op dat hij bij de baten de genoemde subsidie mist.

In verband met de kostenverhoging, die kan oplopen tot 10 à 17 procent stelt het bestuur een contributieverhoging voor. De kosten voor het lidmaatschap worden 20 euro per jaar voor alle personen ongeacht leeftijd met ingang van 1-1-2023. De onkosten worden voornamelijk veroorzaakt door het uitgeven van publicaties. Tevens worden porto- en papierkosten steeds hoger. Getracht wordt deze beperkt te houden door meer correspondentie te gaan verzenden via email, doch nog steeds beschikken niet alle leden hierover. Goedkeuring van de leden wordt gevraagd voor een contributieverhoging tot 20 euro per persoon, zonder leeftijdscategorie. In de huidige tijd is de wet op de privacy zeer belangrijk. De AVG bepaalt hoe een vereniging moet omgaan met persoonsgegevens.

De heer Haeser heeft de indruk dat de AVG wordt gebruikt om de genoemde contributie door te drukken. De voorzitter repliceert dat de verhoging reeds op de agenda stond voor de ALV van 2020, die door omstandigheden niet kon doorgaan en een statutenwijziging nog niet aan de orde was. De heer Haeser denkt aan de vele prijsstijgingen i.v.m. de energiecrisis en vindt dat een verhoging op dit moment niet op zijn plaats is.

Tevens is de heer Haeser van mening dat de AVG wel ruimte geeft om van de leeftijdsvermelding af te wijken als de betreffende persoon toestemming geeft. Dit zou op veel problemen stuiten. Wie gaat ca. 800 leden vragen of zij het hiermee eens zijn.

De heer Nederveen licht nog toe dat als een vereniging bij voorbeeld jeugd- of seniorenafdelingen heeft met eigen activiteiten een variatie in het contributiebedrag mogelijk is. De HV heeft deze niet en daarom is het advies geen geboortedata aan te houden.

Het voorstel van de HV om met ingang van 1 januari 2023 een contributieverhoging door te voeren tot 20 euro per persoon per jaar ongeacht leeftijd wordt met algemene stemmen aangenomen.

Geen verdere vragen over de financiën. Het financiële beleid wordt goedgekeurd.

Mutaties in het bestuur

Aftredend en niet herkiesbaar de dames Kampman en Scheigronde en de heren Van den Bout en De Haan. Twee nieuwe bestuursleden, die reeds langere tijd bestuurstaken op zich hebben genomen, worden geïntroduceerd, n.l. mevrouw Strop-Cramer en de heer Nederveen. Er zijn geen tegenkandidaten aangedragen.

De nieuwe bestuursleden worden met algemene stemmen benoemd.

Hoewel besloten is een bestuur aan te houden van vijf leden blijven nieuwe bestuursleden altijd welkom. Houdt men niet van vergaderen, dan kan men zich aanmelden voor diverse activiteiten die de Vereniging ontplooit, buiten de vergaderingen om. De voorzitter noemt zich nog steeds vice-voorzitter om op deze manier de functie van voorzitter open te houden.

De heer Philippo heeft reeds schriftelijk gevraagd welke rol is vastgelegd voor de account/boekhouder. Wat is de reden om de kascommissie te vervangen door een accountant en wat zijn de financiële consequenties daarvan? Volgens de WBTR is geen dubbele controle nodig zoals de laatste jaren is uitgevoerd: kascontrolecommissie en accountant. Gekozen is daarom voor een professionele controle door een accountant/boekhouder. Hiermee wordt ook het probleem om elk jaar weer kandidaten voor het controleren van de kas aan te trekken opgelost.

Goedkeuring van de gewijzigde statuten

De invoering van de WBTR noopte de Vereniging om haar statuten te wijzigen. Deze wijziging heeft de goedkeuring van haar leden nodig.

Op de alle leden toegezonden agenda is dit punt reeds uitgebreid toegelicht. Tevens zijn de gewijzigde en statuten van 1996 op de HV-website geplaatst. Geen vragen of opmerkingen uit de zaal. De statutenwijziging wordt met algemene stemmen goedgekeurd. Omdat het vereiste aantal van twee derde van de leden niet aanwezig is, moet een tweede ledenvergadering worden uitgeschreven. Deze vergadering zal worden gehouden op dinsdag 11 oktober 2022. Als ook dan een meerderheid van de leden de nieuwe statuten goedkeurt zijn ze definitief vastgesteld en kan de notaris de zaak verder afwerken.

Verslag werkgroep genealogie

De genealogische werkgroep heeft een rapport opgesteld met haar activiteiten in de jaren 2020 en 2021. Elke zaterdagmorgen zijn de genealogen Arie Verhoef, Bas Huisman en Wim v.d. Heerik te vinden in het HIC en veel bezoekers hebben hier een antwoord gekregen hun genealogische vragen. Daarnaast zorgt de werkgroep voor veel informatie via de mededelingenbladen.

Plannen 2022

Het verzamelbeleid van de Vereniging wordt onder de loep genomen. De HV heeft het archief ontvangen van zangvereniging Volharding. Dit archief zal moeten worden geschoond en geïnventariseerd. Vrijwilligers hiervoor zijn welkom. Gebouwd wordt aan een digitale omgeving. De voorzitter geeft hierop ter

vergadering een toelichting. Het weekblad "Rondom de Giessen" zal worden gedigitaliseerd, zodat het voor bezoekers van het HIC kan worden ingezien. Digitale jaargangen van "Het Kompas" over de jaren 1954-1974 zijn reeds beschikbaar. Om steeds meer selfsupporting te worden zal een A3-scanner worden aangeschaft. Vrijwilligers gevraagd voor het scannen van het in bezit van de HV zijnde personeelsorgaan "De Helling" van Scheepswerf De Merwede.

Het beheer van de HV-objecten wordt overgedragen aan Museum De Koperen Knop. Hieronder vallen ook de bakkerskar en de dokterskoets.

Regelmatig samenwerking met Museum De Koperen Knop en Stichting Dorpsbehoud.

In 2023 zal in samenwerking met de SDB een boek worden uitgegeven met ca. 300 belangwekkende panden in het dorp. Elk pand wordt beschreven, voorzien van foto's en zo mogelijk met een korte bewoningsgeschiedenis. In 2024 zal er een boek verschijnen over de Brandweer.

Rondvraag

De heer Phillippo vraagt naar het tijdstip van de nieuwe begroting (eerste kwartaal 2023) en hij vermeldt onderzoek te doen naar de Franse tak van de familie Den Uil.

De heer Johan van den Bout vraagt naar de zalm-schouw van de vereniging maar de heer Van Wijngaarden antwoordt dat de ontwikkelingen nog te prematuur zijn om hier in het openbaar op te reageren.

Afscheid bestuursleden en Koninklijke Onderscheiding voor de heer De Haan

Na een korte pauze, waarin ter gelegenheid van het bijzondere karakter van deze avond koffie met gebak wordt geserveerd, wordt uitgebreid afscheid genomen van de dames Kampman en Scheijgrond en de heren Van den Bout en De Haan. De heer De Haan krijgt bijzondere aandacht. Na 44 jaar dienst heeft hij alle activiteiten bij de Vereniging neergelegd. Als bijzondere dank hiervoor wordt hij benoemd tot Lid in de Orde van Oranje Nassau en krijgt uit handen van mevrouw Baggerman de hierbij behorende versierselen.

Lezing

Tot slot volgt een korte, maar zeer interessante lezing door de heer ir. A.C. van der Meijden over "de roerige jaren '70 en het ontstaan van de Historische Vereniging Hardinxveld-Giesendam".

Sluiting

Omstreeks 22.30 uur sluit de voorzitter de vergadering en wenst allen wel thuis.

*Waarnemend
burgemeester
Baggerman spelt
Arnold de Koninklijke
Onderscheiding op.*

Arie van der Meijden

Als eerste wil ik Arnold van harte feliciteren met zijn wel verdiende onderscheiding. Meer dan 40 jaar was hij een van de pijlers onder de Historische Vereniging en ik hoop dat hij nog lang als adviseur betrokken blijft. Arnold is vanaf de oprichting in 1978 bestuurslid geweest van de HV. Vanavond, zo'n 44 jaar na het ontstaan, heeft dit voor Arnold geleid tot een fraaie onderscheiding.

Zoals niet iedereen meer zal weten, was ik medeoprichter van de HV en de eerste 10 jaar de voorzitter. In het kader van de Koninklijke onderscheiding voor Arnold heeft het huidige bestuur van de HV mij gevraagd om nog eens terug te kijken op de ontstaansgeschiedenis.

De titel van mijn bijdrage vanavond is 'de roerige jaren '70 in Hardinxveld-Giessendam en hoe de Historische Vereniging hieruit is ontstaan.' Wat was er in de jaren '70 dan zo roerig in ons dorp?

De jaren '70 waren landelijk een uitloop van de wederopbouwperiode van na de oorlog. Er was in die tijd bij gemeentebesturen, beleidsmakers, plannenmakers maar ook bij de burgers weinig of geen belangstelling voor ons historisch erfgoed. De bebouwde omgeving, ouder dan zo'n 50 jaar, werd niet op waarde geschat en kon zonder problemen worden gesloopt.

Ridder van Rappard wilde bijvoorbeeld als burgemeester van Gorinchem in die tijd dwars door de historische binnenstad een brede ontsluitingsweg maken en in Dordrecht werd lustig gesloopt om het Statenplein te realiseren en om Dordrecht op te stuwen in de vaart der volkeren. Ook in ons dorp was er in de jaren '70 op bestuurlijk niveau, en ook onder onze dorpsgenoten, nauwelijks belangstelling voor ons historisch erfgoed. Degenen die wel belangstelling hadden waren in die tijd 'roepende in de woestijn'.

Deze roepende, werd in de jaren '70 geconfronteerd met een aantal problemen, tegenwoordig noemt men dit 'uitdagingen'. Thuis heb ik ordners vol krantenartikelen uit die tijd. Aan de hand van een aantal artikelen zal ik een tijdsbeeld schetsen.

Problemen die er toen speelden waren o.a.:

- Een dijkverzwaringsplan van Rijkswaterstaat uit begin jaren '70, waarbij zo'n beetje de hele historische lintbebouwing langs onze Rivierdijk was weggevaagd.
- Een plan van Stichting Ontwikkeling Peulenstraat voor een nieuw winkelcentrum werd gepresenteerd in oktober 1974.
- De westelijke bebouwing van de Peulenstraat,

vanaf de sluis tot de Talmastraat, zou vervangen worden door grootschalige winkelblokken.

- Wijlen Piet de Breejen, geboren in de Peulenstraat in het pand waar nu de Hema is gevestigd, klom in de pen. Hij schreef een vlammend stuk in de Merwestreek met als titel:
- 'De ontwerpers van de Peulenstraatplannen moeten wel een geweldige hekel hebben gehad aan ons dorp'.
- Dan waren er ook nog plannen voor de verbreding van de Parallelweg. Hierbij waren alle bomen en de watergang met de karakteristieke bruggetjes uitgewist.
- Voor Boven-Hardinxveld werd in die tijd het plan Tienmorgen gepresenteerd waarbij het fraaie polderlandschap met de slotenstructuur vanaf de Rembrandtstraat tot aan de Bout was volgebouwd.
- Kortom als al deze plannen werkelijkheid waren geworden, dan was er weinig of niets van ons historisch erfgoed overgebleven.

Vanuit de burgerij ontstond er tegenwind, zoals bijvoorbeeld een dijkcommissie, die met alternatieven kwam. Deze alternatieven zijn uiteindelijk grotendeels gerealiseerd en de fraaie lintbebouwing langs onze dijk werd min of meer behouden.

Samen met mijn latere collega Hendrik-Jan Groeneweg ontwikkelden wij op de TU in Delft een alternatief voor het Peulenstraatplan. Wij ontwikkelden de zogenaamde woonkamer van het dorp en haakten aan bij de vloeiende lijnen van de Peulenstraat, zonder daar iets af te breken. De destijds door de gemeente aangetrokken projectontwikkelaar Van Wijnen moest niets hebben van deze vloeiende lijnen en daardoor is het geworden zoals het nu is. De historische bebouwing aan de Peulenstraat werd in ieder geval grotendeels gespaard.

Er kwam in die tijd een nieuwe politieke partij in het dorp, Henk van Poeteren met zijn Gemeentebelangen. Ook kwamen er kritische jonge raadsleden in bestaande partijen, zoals Karel May voor de PvdA en Joop Muilwijk voor de VVD. Deze drie gingen kritische vragen stellen. Zelf maakte ik ook deel uit van verschillende organisaties die probeerden plannen ten goede te keren.

Voor het toenmalige gemeentebestuur, niet gewend aan inspraak en burgerinitiatieven, waren deze nieuwe ontwikkelingen een fenomeen waar zij erg aan moesten wennen. Eind jaren '70 speelde er ook nog een andere kwestie namelijk het vervangen van de Huibjesbrug. Ook hier werd tegenwind geboden. De brug kon echter niet aangepast worden aan de eisen van de nieuwe tijd. Wel is getracht om nog enkele aanpassingen te doen aan de standaardbrug zoals die er nu ligt. Het voorstel was om enkele halfronde

balkons aan de brug te bevestigen waar zwemmers en vissers gebruik van zouden kunnen maken. Helaas is dit voorstel geen realiteit geworden.

Nu over het ontstaan van de Historische Vereniging in deze roerige jaren '70.

Vanuit mijn gezichtspunt ligt aan het ontstaan van de HV de strijd om het behoud van 'de Koepel' ten grondslag. Het zal u straks duidelijk worden hoe ik hierbij kom. Het was 29 januari 1977. Heleen en ik woonden sinds 1974 aan de Boorstraat nummer 3. Via de telefoon hoorde ik die dag dat 'de Koepel' op de nominatie stond om binnenkort gesloopt te worden. De gemeente had in de jaren '60 de Koepel met omringende landerijen opgekocht voor de uitbreiding van de begraafplaats aan de Kerkweg. De begraafplaats werd in die tijd in zuidelijke richting uitgebreid. De Koepel was bij deze uitbreiding kennelijk niet nodig en werd tijdelijk in gebruik genomen als jeugdbibliotheek.

Door ophogingen met zand op het nieuwe gedeelte van de begraafplaats was het onderliggende veenpakket een halve meter gezakt en dus ook de Koepel met achterhuis. Nadat de bibliotheek in de Wielwijk halverwege de jaren '70 in gebruik werd genomen, kwam de Koepel leeg te staan en besloot de gemeente om het geheel alsnog te slopen.

Voor mij was de Koepel met haar geschiedenis een belangrijk onderdeel van de historie van ons dorp. Wat is dan deze geschiedenis?

In de tweede helft van de negentiende eeuw bouwde aannemer P. Langeveld dit herenhuis, nu bloemenzaak Mostert, aan de Peulenstraat in neorenaissance stijl. Als we de luifels wegdenken is het pand aan de buitenzijde nog in redelijk originele staat. Waar nu de bloemenwinkel is, was vroeger de woonkamer van de fam. Langeveld.

Hij bouwde dit huis precies in het hart van de Wiel. Hij kocht zijn overburen weg en maakte daar een zogenaamde overtuin en had daardoor vanuit zijn woonkamer een fraai uitzicht op de Wiel.

Aan de overzijde van de Wiel kocht hij landerijen en bouwde daar zijn theekoepel naar voorbeeld van de theekoepels die in de tuinen staan van de fraaie landhuizen en buitens langs de Vecht. Langeveld voorzag de theekoepel van een parkachtige omgeving en creëerde zo een fraai decor voor zijn uitzicht. Als kers op de taart werd in het midden van de Wiel nog een drijvend bloemeneiland geïnstalleerd. Evenals de Koepel had dit eiland ook een zeskantige vorm. De fam. Langeveld voer met een bootje vanuit de overtuin naar de Koepel om zich daar te verpozen. In stedenbouwkundig opzicht was dit een unieke opzet, het was uniek voor de Alblasserwaard en zelfs

voor Nederlandse begrippen bijzonder. Bijzonder was dat niet alleen de fam. Langeveld van dit uitzicht kon genieten maar ook iedereen die door de Peulenstraat liep.

In 1904 ging Langeveld failliet en werden zijn bezittingen verkocht. Zijn woonhuis werd het latere postkantoor en is nu al lange tijd de bloemenzaak van de familie Mostert. Het uitzicht op de overtuin werd grotendeels dichtgebouwd, later kwam daar de cafetaria van Aart Smit en er staat nu een appartementengebouw. Het drijvende eiland ging in 1914 ter ziele en werd begin jaren tachtig aan de hand van oude foto's door een prominent lid van de HV gereconstrueerd en bekostigd. Aanleiding hiertoe was een schenking van de oorspronkelijke vaas door Rijka de Geus. Mej. Rijka de Geus woonde in de Peulenstraat aan de Wiel, haar vader had de vaas bij de ondergang van het eiland in 1914 gered en zij had de oorspronkelijke vaas in haar geboortehuis bewaard. Het eiland werd tijdens het grote dorpsfeest in het kader van 700 jaar dam in 1981 in het midden van de Wiel geïnstalleerd. De belangstelling hiervoor was overweldigend, de Wiel en het eiland waren toen, als in een sprookje, prachtig verlicht. De Koepel tenslotte werd begin vorige eeuw in verschillende fases voorzien van een aangebouwd woonhuis. De gemeente kocht de Koepel met omliggende gronden van de fam. Brouwer die destijds in de Koepel woonden.

Op de dag, in januari 1977, dat ik van het sloopbericht van de Koepel hoorde, heb ik een brief gestuurd naar het gemeentebestuur met het verzoek om de Koepel te kopen en zelf te restaureren. Mijn gedane verzoek aan het gemeentebestuur had echter geen enkel resultaat. Ik ging haast wekelijks naar het spreekuur van de wethouder om mijn voorstel tot behoud van de Koepel levend te houden. Het besluit stond echter vast en dat was: 'slopen die oude zooi'. Toen heb ik de rayonarchitect van de toenmalige Rijksdienst voor de Monumentenzorg, de heer Botti, erbij gehaald. Hij heeft ervoor gezorgd dat de Koepel op de lijst van Rijksmonumenten kwam te staan waardoor slopen onmogelijk werd. Al met al heeft de strijd om het behoud van de Koepel 4 jaar geduurd. Jammer genoeg werd het een prestigestrijd waarbij de ene partij alles uit de kast heeft gehaald om de Koepel te slopen en de andere partij heeft het omgekeerde gedaan. Uiteindelijk heb ik het geheel in 1980 gekocht, niet van de gemeente maar van een tussenpersoon. Het was intussen een complete bouwval geworden.

De koopprijs was dusdanig hoog dat ik financieel niet meer in staat was om een restauratieaannemer in te schakelen. In drie jaar tijd heb ik samen met mijn broer Jan, in onze vrije tijd, de Koepel gerestaureerd. **Er speelde in die tijd nog een andere kwestie, namelijk het behoud van het pand Buitendams 4.**

Buitendams 4 was een voormalige bakkerij met bakkerswinkel, gebouwd in 1778 na de grote dorpsbrand van 1777.

Ook dit pand was eigendom van de gemeente. Hier woonde de fam. Trapman. De fam. Trapman was verhuisd, dus Buitendams 4 stond leeg. Ook dit pand stond op de nominatie om gesloopt te worden. Weer schreef ik in mei 1977 een brief aan de gemeente, nu om dit pand te behouden. Wederom zonder enig resultaat.

Zowel bij de Koepel als bij Buitendams 4 was op mijn verzoek de rayonarchitect van de Rijksdienst Monumentenzorg betrokken en hij heeft in die tijd ook Buitendams 4 bezocht. Hij had bij Buitendams 4 bedenkingen en wees in eerste instantie het verzoek af om het pand op de rijksmonumentenlijst te plaatsen. Bond Heemschut werd ingeschakeld en besteedde in hun maandblad aandacht aan de twee panden. Erfgoedvereniging Heemschut is de huidige naam en is een landelijke organisatie die zich sinds 1911 op landelijk niveau bezighoudt met het behoud van ons cultureel erfgoed.

De vertegenwoordiger van Bond Heemschut, architect dhr. Van den Boogerd, is essentieel geweest voor de oprichting van onze HV. Hij bezocht samen met mij

beide panden en liet mij weten dat vanuit zijn ervaringen een individuele inzet om panden te behouden weinig kans van slagen heeft. Hij raadde mij aan om een vereniging op te richten met als inzet het behoud van het cultureel erfgoed. Hij zegde toe dat als er een vereniging zou komen, hij alle steun zou geven. Hij zei er tevens bij dat een vereniging oprichten niet zo moeilijk is, maar een vereniging op lange termijn voort te laten bestaan, een hele uitdaging is. In sept. '77 besteedde de Bond Heemschut in haar tijdschrift aandacht aan zowel Buitendams 4 als aan de Koepel. Ook maakte de Bond hun bezorgdheid over het lot van de beide panden bekend bij het toenmalige gemeentebestuur.

Het behoud van de Koepel en Buitendams 4 kreeg ook in de plaatselijke pers de nodige aandacht en de oprichting van een HV kwam langzaam maar zeker in de lucht te hangen.

Op 7 september 1977 trouwde Cora de Kok, een van de drie dochters van Huib en Janny de Kok. De bruiloft werd gehouden in de Koperen Knop.

Voor zover ik mij herinner was op deze bruiloft het de eerste keer dat ik Arnold de Haan ontmoette. Ik werd aan hem voorgesteld door Klaas de Boer, de latere eerste penningmeester van de vereniging.

Nationale Onderwijsmuseum Dordrecht. Architect Sybold van Ravesteyn

Tijdens deze ontmoeting werd ook de wenselijkheid van het oprichten van een vereniging besproken. In het voorjaar van 1977 had mevrouw Lubbers, toentertijd huisarts en voorzitter van de Volksuniversiteit, mij gebeld met de vraag *'Arie wil jij op 6 oktober een lezing geven voor de Volksuniversiteit over de leefbaarheid van ons dorp'*. Deze lezing bestond uit een diaserie van markante plekken en gebouwen in ons dorp. Daarnaast liet ik dia's zien van vergelijkbare markante plekken en gebouwen in het buitenland.

De boodschap was eigenlijk: we gaan op vakantie naar het buitenland om foto's te maken van allerlei bijzondere plekken, maar kijk nu eens in ons eigen dorp, ook hier is veel moois te ontdekken.

Mevrouw Lubbers zei als afsluiting van de lezing: *Arie, als je ooit een vereniging of iets opricht voor behoud van ons dorp, ben ik de eerste die lid wordt*. Na afloop van de lezing werden er nieuwe contacten gelegd.

De zaterdag na de lezing kwam Piet den Breejen naar Boorstraat 3 om zijn steun uit te spreken en hij stelde zich beschikbaar voor een eventuele bestuursfunctie. Het balletje ging verder rollen en een voorlopig bestuur van een vereniging in oprichting werd eigenlijk spontaan gevormd.

November 1977 kwamen de mensen van het eerste uur bijeen in het toenmalige huis van Arnold de Haan achter Buitendams 77. Dat waren Klaas de Boer, Karel May, Arnold de Haan, Henk Klop en Arie van der Meijden. Dhr. Van den Boogaard van Bond Heemschut was ook aanwezig en gaf ons uitgebreid advies over hoe een vereniging op te richten.

De officiële oprichtingsvergadering van de Historische Vereniging Hardinxveld-Giessendam werd gehouden in de grote zaal van Kampanje op maandag 27 februari 1978. Naast de bestuursleden van het eerste uur waren ook Willy van de Bree, Jan Dubbeldam en Piet den Breejen al voor de oprichtingsvergadering tot het bestuur toegetreden. Piet den Breejen met zijn enorme kennis betreffende de geschiedenis van ons dorp. Dat de vereniging direct een succes was, bleek wel uit het feit dat het 100^e lid tijdens de oprichtingsvergadering werd ingeschreven.

Bij alle dorpsontwikkelingen in de jaren '70 mogen we de invloed van Jaap Coenraads niet vergeten. Hij was hoofdredacteur van de Merwestreek, een plaatselijk huis-aan-huisblad dat niet meer bestaat. Toentertijd was het een blad waar wekelijks naar werd uitgekeken. Jaap had de taak om iedere week het blad te vullen met liefst wat pittig nieuws.

Merwestichting Hardinxveld-Giessendam. Architect: Sybold van Ravesteyn

Ik kende Jaap omdat wij samen zitting hadden in de dijkcommissie, want Jaap woonde aan de Rivierdijk in Boven-Hardinxveld. Deze commissie probeerde de desastreuze dijkverzwarringsplannen om te buigen naar acceptabele, op maat gesneden, oplossingen.

Elk flintertje nieuws betreffende de zogenaamde uitdagingen die er in de '70er jaren waren, werd door Jaap in de Merwestreek breed uitgemeten. Ook alle ontwikkelingen rond de oprichting van de HV en de strijd voor het behoud van de Koepel en Buitendams 4 vulden lange tijd de Merwestreek.

Bij het gemeentebestuur was de Merwestreek in die tijd niet erg geliefd. Men was nog niet gewend aan kritiek en bemoeizucht vanuit de bevolking. Iedere zaterdagmiddag kwam Jaap Coenraads met brommer en helm bij ons op bezoek in de Boorstraat om nieuws voor de krant te verzamelen. De week daarop stond alles weer uitgebreid in de Merwestreek en vaak voorzien van eigen commentaar.

De oprichting van de HV en de strijd om het behoud van de Koepel en Buitendams 4 kreeg niet alleen veel aandacht in de plaatselijke pers maar ook in de regionale pers. De HV Hardinxveld-Giessendam was de eerste HV in de Alblasserwaard. Door alle aandacht in de pers volgden andere gemeenten. Ons bestuur hielp initiatiefnemers een HV op te richten in hun eigen dorp. Giessenburg volgde als eerste, daarna Sliedrecht, Papendrecht, de Binnenwaard enz. Het breidde zich als een olievlek uit over de hele Alblasserwaard. Elk zichzelf respecterende gemeente in de Alblasserwaard kreeg in de loop der tijd een eigen H.V.

Het ledenbestand van onze vereniging groeide en groeide naar meer dan 900 leden. Een aantal waar vergelijkbare verenigingen in grote steden jaloers op waren. Dit alles door de grote inspanningen van de opeenvolgende besturen.

Het behoud van de Koepel en Buitendams 4 werd ook een belangrijk onderdeel van de plaatselijke politiek. Zoals gezegd, wist het toenmalige gemeentebestuur geen raad met de HV en haar activiteiten. De panden Koepel en Buitendams 4 stonden ook lange tijd op de agenda van de gemeenteraad. Het leidde telkens weer tot verhitte debatten tussen de raad en B&W. Het ging zelfs zover dat het voltallige College van B&W in september 1979 tijdelijk terugtrad, omdat er door de problematiek rond de Koepel en Buitendams 4 geen vertrouwen meer was tussen raad en B&W. Een dergelijke stap was nog niet eerder voorgekomen.

Een van de eerste activiteiten na de oprichting van de HV was het publiceren van een boekje over de geschiedenis van Buitendams 4. Piet den Breejen

en Arnold de Haan schreven de tekst en Henk Klop maakte een fraai schilderij van het pand, ook in het boekje te zien. Het boekje werd met een begeleidende brief gestuurd naar de Rijksdienst voor de Monumentenzorg en kort daarna werd ook Buitendams 4 alsnog een rijksmonument. Sloop was dus niet meer mogelijk. Ook deze titanenstrijd op dorpsniveau werd mede door de Rijksdienst Monumentenzorg in het voordeel van de HV beslecht. De gemeente moest het pand verkopen zodat het gerestaureerd kon worden.

In aller haast werd eind 1979 door het bestuur van de HV de Stichting Dorpsbehoud opgericht. Het voorbeeld was hierbij de Stichting Stadsherstel Gorinchem, een stichting die in Gorinchem historische panden opkoopt, restaureert en weer verkoopt. Het was de bedoeling dat Stichting Dorpsbehoud een soort werkmatschappij van de HV zou worden om het pand Buitendams 4 aan te kopen en te restaureren.

De Stichting Dorpsbehoud heeft inderdaad het pand begin 1980 van de gemeente gekocht, maar men zag nogal wat leeuwen en beren voor wat betreft de restauratie. Wie geen leeuwen en beren zag was Arnold de Haan. Hij nam het pand over van de stichting, liet restauratieaannemer Woudenberg uit Ameide de buitenkant vakkundig restaureren en deed zelf het binnenwerk. Uiteindelijk werd het een geslaagde restauratie die begin 1983 werd afgerond. Arnold stelde de voormalige bakkerswinkel beschikbaar aan de HV. Tijdens het vijf-jarig bestaan van de HV werd het eerste informatiecentrum op 16 april 1983 onder grote belangstelling geopend.

Leden en niet-leden konden daar iedere zaterdagochtend terecht voor informatie of andere zaken. Het boekje Buitendams 4 werd het eerste boekje in de prachtige Historische Reeks die de HV in de loop der jaren heeft opgebouwd. Daar kan de vereniging enorm trots op zijn.

Met het behoud van de Koepel en Buitendams 4 ging de HV-storm in ons dorp langzaam maar zeker liggen. Er kwamen andere gemeentebestuurders die meer oog hadden voor historische zaken en beter om konden gaan met inspraak en burgerinitiatieven. Ook de HV kreeg steeds meer respect en waardering.

De eerste jaren van de HV waren voor veel bestuursleden, waar Arnold er een van was, echt tropenjaren. Vaak werd er tot diep in de nacht vergaderd, er werden folders gevouwen, in enveloppen gedaan, brieven geschreven en rondgebracht etc. etc. Boorstraat 3 en Buitendams 77, bij Willy van de Bree, waren in die tijd belangrijke ontmoetingspunten voor leden van het bestuur. Het was niet alleen hard werken maar we hebben ook met elkaar heel veel plezier gehad.

We zijn nu 44 jaar verder na de oprichting, Arnold is zojuist, volkomen terecht, gehuldigd voor al het werk dat hij heeft gedaan. Het werk is echter nog niet af. De gemeenteraad heeft in haar wijsheid besloten om welstandstoezicht in ons dorp op te heffen.

Verbouwingen van panden met historische waarden en ook nieuwbouw krijgen geen welstandstoets meer. Panden die geen status hebben van Gemeentelijk monument of Rijksmonument zijn nu in principe vogelvrij. Eigenaren kunnen, zonder dat zij er vaak erg in hebben, fraaie dak- of gootlijsten vervangen door trespas. Ook voor sloop en nieuwbouw is er geen sturende en/of adviserende tussenschakel meer. Door het wegvallen van welstandstoezicht zien we nu al in ons dorp de gevolgen.

Evert van Lopik, als beeldend kunstenaar en ik als architect, hebben uit ongerustheid over deze kwestie in opdracht van de SDB een uitgebreide dorpsinventarisatie gemaakt. We hebben alle panden waar sprake is van historisch erfgoed in kaart gebracht en gedocumenteerd. Het is een nogal omvangrijk rapport geworden. Als er voldoende financiële middelen zijn zal het rapport in drukvorm uitgegeven worden. Onze hoop is dat door dit initiatief er bewustwording komt bij eigenaren van historisch erfgoed en dat hun erfgoed voor ons dorp bewaard zal blijven.

Een voorbeeld uit het rapport is Kampanje. Recentelijk kwam in het nieuws dat De Merwestichting, nu Kampanje, is opgekocht door een projectontwikkelaar die van plan is om het pand op termijn te slopen en daar appartementen te bouwen. Het pand is begin jaren '50 in opdracht van scheepswerf de Merwede ontworpen door de beroemde architect Sybold van Ravesteyn.

Van Ravesteyn ontwierp o.m.:

Schouwburg Kunstmin.

- de uitbreiding en verbouwing van schouwburg Kunstmin in Dordrecht

Het Nationale Onderwijsmuseum.

- het huidige onderwijsmuseum in Dordrecht, oorspronkelijk gebouwd voor verzekeringsmaatschappij Holland van 1859, kenmerkend is bij Van Ravesteyn vaak een beeldengroep als markering van de entree

Dierentuin Blijdorp Riviérahah.

- en vrijwel alle gebouwen van diergaarde Blijdorp.
- Voordat de Merwestichting er was werd, bij grote manifestaties zoals een ter waterlating van een schip, de Riviérahah door scheepswerf de Merwede

afgehuurd. Het personeel werd dan met bussen naar Rotterdam vervoerd. Men vond de Riviérahah kennelijk zo mooi dat men architect Van Ravesteyn gevraagd heeft om een ontwerp voor de Merwestichting te maken.

Deze gebouwen en vele anderen gebouwen ontworpen door Van Ravesteyn zijn Rijksmonumenten. In het huidige zalencentrum van Kampanje zijn nog duidelijk elementen van Van Ravesteyn terug te vinden. We zouden als dorpsgemeenschap gewoon niet moeten willen dat dit gebouw met haar rijke historie tegen de vlakte gaat.

Velen van ons hebben daar hun huwelijksfeest gevierd of zijn daar dikwijls op recepties geweest. Onze vereniging heeft daar haar oprichtingsvergadering gehouden en er vele lezingen gegeven. Het gebouw maakt deel uit van ons collectieve geheugen.

De grote drijfveer bij de oprichting van de HV was het opkomen voor en beschermen van ons Historisch Erfgoed. Nu 44 jaar later is dit dus nog steeds hard nodig.

Naar aanleiding van de Koninklijke Onderscheiding van Arnold heeft het bestuur mij gevraagd om deze lezing te geven. Het heeft mij teruggebracht naar de roerige jaren 70. Het is duidelijk dat de oprichting van de HV niet voor niets is geweest. Het heeft niet alleen in ons dorp maar ook in heel de Alblasserwaard veel losgemaakt.

Aandacht en bescherming van het historisch erfgoed is belangrijk. Dit erfgoed maakt een belangrijk onderdeel uit van de ziel van ons dorp.

Beste Arnold, we hebben veel met elkaar samengewerkt, maar ook heel veel plezier gehad. bent nu lid in de orde van Oranje Nassau en dat is welverdiend. Je bent geëerd en je wordt gewaardeerd.

Heel veel dank voor je enorme inzet voor de vereniging en voor ons dorp.

Dank voor uw aller aandacht.

*Arie van der Meijden,
Hardinxveld-Giessendam, 20 september 2022*

Waar zijn ze gebleven?

KLAAS DE BOER

GERT EN CORRIE VAN
HOUEWELINGEN (TROMP)

Drie oud-dorpsgenoten in deze rubriek i.p.v. twee. De eerste is een oud-bestuurslid van onze vereniging. Zijn naam komt ook nog terug in dit MB in de toespraak van Arie van der Meijden, gehouden op de ALV van 20 september en in dit MB afgedrukt. De volgende zijn er twee, een echtpaar. Er viel niet tussen hen te kiezen. *Alie van Lopik-de Jong*

Even voorstellen:

De heer **Klaas de Boer (K)** is geen onbekende binnen de Historische Vereniging. Hij was de eerste penningmeester en vanaf het eerste uur nauw betrokken bij de vereniging. Zoon van de dierenarts en kleinzoon van burgemeester De Boer van Hardinxveld. Klaas vertrok al op jeugdige leeftijd en daarom een interview in dit blad.

De heer en mevrouw **Gert en Corrie van Houwelingen (G) en (C)** wonen al jaren niet meer in Hardinxveld-Giessendam, maar waren rasechte Hardinxvelders en zeer betrokken bij de activiteiten in het dorp. Beiden lid van EMS, Gert als vrijwilliger bij de Koperen Knop, Corrie werkzaam op de Calvijn. Menigeen zal zich weleens afvragen: waar zijn ze gebleven?

10 VRAGEN voor Klaas de Boer

1. Deze serie heb ik genoemd: Waar zijn ze gebleven? De eerste vraag aan u, waarom bent u uit het dorp vertrokken?

Na mijn middelbare school in Gorinchem moest ik direct in militaire dienst. Dus op 19-jarige leeftijd ging ik naar Ermelo waar ik met 13 anderen een kamer deelde...

2. Hoeveel jaren heeft u in Giessendam / Hardinxveld-Giessendam gewoond en in welk jaar bent u vertrokken?

Eigenlijk heb ik maar kort in Hardinxveld Giessendam gewoond. Mijn grootvader is in de streek gekomen in 1919 toen hij gemeentesecretaris en later burgemeester werd in Hardinxveld. Na zijn pensionering werden Hardinxveld en Giessendam samengevoegd en werd Binnendams, waar wij woonden, ingelijfd door de nieuwe gemeente Giessenburg. Zonder te verhuizen werd ik dus op 4-jarige leeftijd Giessenburger. In 1973 ben ik naar Ermelo gegaan.

3. Wat was de reden van uw vertrek?

Aanvankelijk dus militaire dienst. Maar anders was ik al eerder naar Utrecht verhuisd om daar te gaan studeren. Dat gebeurde in 1974. Geschiedenis werd het. Lang woonde ik op een prachtige studentenlocatie aan de Biltstraat. In 1988 ging ik met mijn aanstaande in Zeist wonen en in 1998 met vrouw en twee kinderen naar Amersfoort, waar ik nu nog woon.

4. U komt uit een dorp en u woont nu in een stad. Wat maakt het verschil?

Er zijn veel plussen in de stad. Al zou ik nooit in Amsterdam willen wonen. Utrecht, en zeker ook Amersfoort zijn aantrekkelijke plaatsen met een prachtig historisch centrum. Amersfoort wordt echt onderschat: de middeleeuwen zijn daar op veel plaatsen voelbaar. Dan natuurlijk de voorzieningen: winkels, horeca, scholen etc. Zeker als je met opgroeiende kinderen leeft is dat wel erg aangenaam. Misschien mis ik een beetje de saamhorigheid van een dorp.

*Met Huib de Kok op veldonderzoek:
archeologie in de dop.*

*Met mijn vader,
Jan de Boer,
dierenarts*

Hoewel mijn kring van vrienden hier ook groot is. Je moet wat meer je best doen. En de natuur? Nou, daar zijn we in de directe omgeving van mijn huis ook mee gezegend: van Soesterduinen tot de Treek en de polders van het Arkemheen. Veel afwisseling en allemaal op fietsafstand. Ik woon ook vlak bij het station, dat prachtige verbindingen heeft naar alle richtingen. Ik ben dan ook een groot treingebruiker.

5. Is het prettig om in een grote stad in het midden van het land te wonen?

Dat is een duidelijk voordeel. We houden van de Achterhoek en zijn daar vrij snel. Maar ook Amsterdam is maar een half uurtje met de trein. De rand van de Randstad betekent dicht bij de rust: de Veluwe bijvoorbeeld.

School Stationsstraat met juffrouw Breur (ik zit 2e rij van boven, 4e van rechts)

6. Hardinxveld-Giessendam heeft 11 Rijksmonumenten, bungelt onderaan de landelijke erfgoedlijst en onderaan de lijst van groene gemeenten, toch vinden veel mensen het prettig wonen in Hardinxveld-Giessendam. Ik kan mij voorstellen dat een mooie en inspirerende woonomgeving een belangrijke rol speelt voor het welbevinden van een mens. Hoe denkt u daarover, u kent nu ook een andere omgeving.

Amersfoort heeft 523 monumenten en 16 beschermde stadsgezichten. Voor een historicus natuurlijk smullen. Ik zit dan ook in het bestuur van de historische vereniging hier en zorg jaarlijks voor het uitgeven van enkele boeken.

7. Men zegt weleens dat een kind zich beter kan ontwikkelen als het opgroeit in een plaats met veel mogelijkheden, zoals in een stad? Hoe denkt u daarover?

Dat zou een dorp tekort doen. Ook daar zijn natuurlijk talloze mogelijkheden. En ik had mijn jeugd met veel mooie zaken niet willen missen. Onze boot in de Giessen, waar ik na school eerst eens een uurtje mee het water op ging. Of de hooibouw bij Roel van Houwelingen aan de overkant. Wat kon je spelen op de boerderij! Daarna rijden op de trekker. Dat waren toch ook prachtige dingen.

8. Waarschijnlijk heeft het vertrek naar een stad te maken of te maken gehad met uw beroep. Wat doet of deed u voor werk?

De keuze voor Amersfoort was maar indirect ingegeven door mijn werk. Op een gegeven moment werd ik directeur van een bedrijf met vestigingen in Deventer, Alphen a/d Rijn en Amsterdam. Dan was Amersfoort zo wat in het midden. Ik ben na mijn studie de uitgeverij in gegaan. Nadat ik met vrienden uitgeverij Matrijs had opgericht, waar ik onder andere Jaarboeken over onze streek uitbracht. Onlangs herdrukte ik nog mijn studie over het ontstaan van coöperaties in de streek.

Dat uitgeven ontwikkelde zich meer en meer tot managen en zo werd ik directeur van Kosmos, Kluwer en bij Lannoo.

9. U bent opgegroeid in Giessendam / Hardinxveld-Giessendam, heeft dat invloed gehad op de keuze van uw beroep?

Dat zijn kip en ei. Mijn belangstelling werd vooral aangewakkerd door mijn vader, die weliswaar dierenarts was, maar kasten met boeken over de historie had. Ik zat bij een jeugdclub voor

geschiedenis vanaf mijn 16e. Richtte mede de historische vereniging Hardinxveld Giessendam op en schreef soms over de streek. Oog voor de bebouwde omgeving heb ik altijd gehad. En door Huib de Kok kwam ik ook terecht bij de archeologie, dat een bijvak werd in mijn studie.

10. Als iemand voor de eerste keer naar Hardinxveld-Giessendam gaat en aan u vraagt wat daar zeker de moeite waard is om eens te bekijken, wat geeft u diegene dan voor tips mee?

Vaar met een boot over de Giessen vanaf de sluis naar Giessen-Oudekerk. Of maak een wandeling langs de Tiendweg en bekijk de molen daar. Ook een fietstocht vanaf de Buurt op Boven-Hardinxveld naar Gorinchem is door prachtige riviergezichten en natuur de moeite waard. Verder vind ik dat veel in het dorp helaas minder mooi is geworden.

Buitendams is een beetje een allegaartje. En de nieuwbouw heeft onvolgende eigen karakter. Hier in Amersfoort komen zelfs Japanners naar onze nieuwbouw kijken, bijvoorbeeld in Kattenbroek.

Een uitgever en zijn boek, een boek over de historie van de coöperaties in onze streek.

10 VRAGEN voor Gert en Corrie van Houwelingen (Tromp)

1. Deze serie heb ik genoemd: Waar zijn ze gebleven? De eerste vraag aan u, waarom bent u uit het dorp vertrokken?

We zijn vertrokken voor Gert zijn eerste baan als cardioloog naar Oegstgeest. Hij ging werken in het Leids Universitair Medisch Centrum.

2. Hoeveel jaren heeft u in Hardinxveld-Giessendam gewoond en in welk jaar bent u vertrokken?

We hebben 37 jaar in Hardinxveld gewoond. Corrie heeft in de Peulen en De Wielwijk gewoond, Gert is opgegroeid in Boven-Hardinxveld. We hebben elkaar leren kennen bij Muziekvereniging EMS.

Samen hebben we ook nog even in de Jodensteeg gewoond, in het huisje van de gezusters Monteban, een speciale plek. In 2000 zijn we vertrokken naar Oegstgeest. Daar hebben we drie jaar gewoond, waarna we verhuisd zijn naar Enschede waar we nu nog steeds wonen.

Huisje sigarenwinkel Monteban

Jodensteeg

3. Wat was de reden van uw vertrek?

We vertrokken eerst naar Oegstgeest en we wonen nu in Enschede. Gert kon hier in 2003 als cardioloog komen werken toen er een nieuw hartcentrum werd opgezet.

4. U komt uit een dorp en u woont nu in een stad. Wat maakt het verschil?

In de stad zijn meer faciliteiten. Wij gaan graag naar een concert, theater of een museum, dat is allemaal binnen handbereik. Daarnaast is het natuurlijk wel drukker en is de anonimiteit groter; in een dorp ken je bijna iedereen. Als je naar de andere kant van de stad moet ben je bijna een half uur onderweg, dat is wel een nadeel.

5. Is het prettig om in het oosten van het land te wonen?

Heel prettig! Het centrum van Enschede is wel druk maar buiten de stad is nog veel groen en rust. Je kunt in Twente en in de Achterhoek eindeloos wandelen en fietsen. En we wonen 500 meter van de Duitse grens af, dus daar zijn ook nog eens heel veel mogelijkheden. Daarnaast zijn de mensen heel gemoedelijk, dat hebben we in Oegstgeest anders ervaren. Er zit dus wel verschil tussen een stad in het Oosten of in de Randstad, dat is eigenlijk niet te vergelijken.

6. Hardinxveld-Giessendam heeft 11 Rijksmonumenten, bungelt onderaan de landelijke erfgoedlijst en onderaan de lijst van groene gemeenten, toch vinden veel mensen het prettig wonen in Hardinxveld-Giessendam.

Ik kan mij voorstellen dat een mooie en inspirerende woonomgeving een belangrijke rol speelt voor het welbevinden van een mens. Hoe denkt u daarover, u kent nu ook een andere streek.

Wij wonen zelf net buiten de stad in een landelijk gebied, die rust daar voelen wij ons prettig bij en in 15 minuten fietsen zijn we in het centrum dus de drukte kun je altijd opzoeken. We zouden nu nog niet in het centrum willen wonen, misschien als we wat minder mobiel worden, zodat we dichterbij voorzieningen wonen. Een inspirerende woonomgeving is heel fijn, maar daarnaast zijn je sociale contacten minstens zo belangrijk.

7. Men zegt weleens dat een kind zich beter kan ontwikkelen als het opgroeit in een plaats met veel mogelijkheden, zoals in een stad? Hoe denkt u daarover?

In een stad zijn wel meer mogelijkheden, maar dat hangt van het kind af. Voor sommige kinderen is het juist prettig om in een wat rustige en overzichtelijke omgeving op te groeien. Het is waarschijnlijk anders

als je al in een stad geboren bent, maar onze kinderen zijn in Boven-Hardinxveld geboren dus dan is de stap naar een stad best wel lastig, hebben wij ervaren. Wij hebben drie kinderen, maar dat zijn niet van die stadsmensen.

8. Waarschijnlijk heeft het vertrek naar Enschede te maken of te maken gehad met uw beroep. Wat doet of deed u voor werk?

Gert is cardioloog en werkt in het Medisch Spectrum Twente (MST) en Corrie is leerkracht en werkzaam in de kunsteducatie.

9. U bent opgegroeid in Hardinxveld-Giessendam, heeft dat invloed gehad op de keuze van uw beroep?

Bij Gert niet, artsen zijn overal nodig. Corrie is wel pas haar opleiding gaan doen toen ze in de stad woonde, omdat die voorziening dus op dat moment dichterbij was dan in Hardinxveld.

10. Als iemand voor de eerste keer naar Hardinxveld-Giessendam gaat en aan u vraagt wat daar zeker de moeite waard is om eens te bekijken, wat geeft u diegene dan voor tips mee?

De rivier! want die hebben we niet in Twente. Wij genieten er elke keer weer van als we vanuit Gorinchem over de dijk aan komen rijden. Een boottochtje op de Giessen en natuurlijk museum "De Koperen Knop".

Corrie en Gert bij EMS: Corrie geheel links en Gert uiterst rechts

Huidige woning

DE FRANSE REIS VAN TEUNIS DEN UIL

Robert PHILIPPO

In juli j.l. kreeg ik een telefoontje van een Française, mevrouw Malorie DEN UIL, met het verzoek om de kwartierstaat van haar familie DEN UIL uit te zoeken tot rondom 1800.

Zij informeerde mij dat haar grootvader Teunis DEN UIL (fig. 0) was, zoon van Aart DEN UIL en Pieterella DE WAARD die in Sliedrecht woonden (Fig. 1).

Aart kwam uit Giessendam, zoon van Teunis DEN UIL en Hendrika LOEF (Fig. 2), en met zijn trouwen met Pieterella in 1908 verhuisde Aart naar Sliedrecht. Zij kregen samen 3 kinderen, Hendrika, Adriaan en Teunis.

Fig. 0: Trouwfoto Teunis DEN UIL x Jeannine Léontine CHATELIN 11-05-1946 te Sevrans, Departement Seine-Saint-Denis, Frankrijk. (bron: Malorie DEN UIL)

Het uitzoeken van de kwartierstaat van Teunis DEN UIL was niet zo'n ingewikkelde zaak, enig zoekwerk leverde heel wat op. Duidelijk is dat de familie DEN

UIL al eeuwenlang in Hardinxveld en Giessendam aanwezig was, terug te voeren naar rond 1700 met Dingenman Teunisz DEN UIL uit Giessendam. Zijn vader Teunis zal eind 1600 geboren moeten zijn. Geboren in Sliedrecht en een oorspronkelijke familie uit Giessendam leek het mij van waarde om het ontstaan van de Franse tak DEN UIL aan u over te brengen.

Fig. 1: A 499 Rivierdijk, huis gezin Aart DEN UIL – Pieterella DE WAARD – Sliedrecht (bron: Historische Vereniging Sliedrecht, werkgroep genealogie)

Fig. 2: Teunis DEN UIL en zijn gezin woonden in Giessendam aan de Buitendams Wijk C, o.m. op nrs. 154, 214, 215, 218 en 196. (bron: bevolkingsregister 1910-1938 blz. 230)

De Franse tak is rond de dertiger en veertiger jaren van de vorige eeuw ontstaan. Aart en zijn zoons Adriaan en Teunis vertrokken naar Frankrijk, huis, haard en de rest van het gezin achterlatend. Zijn 2e vrouw, Neeltje STOOKER, verhuisde met haar kinderen van Sliedrecht naar 's-Gravendeel. De reden van het vertrek van Aart en zijn zoons was vrijwel zeker de Grote Depressie welke duizenden werklozen veroorzaakte. Men moest van alles bedenken om rond te komen en zij kozen

voor het buitenland. In hun gezinskaart 1920-1938 van de gemeente Sliedrecht stond geschreven dat Aart en zijn beide zoons ambtshalve bij de algemene volkstelling waren afgeschreven naar Frankrijk, in welk jaar en naar welke plaats stond niet vermeld.

Door de huwelijksakten van Aarts' dochters Hendrika (trouwt in 1934 te Rotterdam met Bastiaan VISSER) en Neeltje (trouwt in 1939 te 's-Gravendeel met Teunis Willem NOOTENBOOM) op te zoeken werd duidelijk dat vader Aart in Courcelles-lès-Lens (Pas de Calais) verbleef, zo'n 250 kilometer van huis, hij werkte daar als elektricien en mijnwerker. In de huwelijksbijlagen van Neeltje zou een brief van de Nederlandse Consul te Lille zitten met daarin de adresgegevens van Aart, maar die bijlagen zijn helaas allemaal vernietigd.

Er werden DEN UIlen gevonden in de volkstellingen 1931 van Courcelle-lès-Lens, maar geen Aart. Wie dan wel? Adriaan, (Fig. 3) toen 19 jaar oud, zat in pension bij de familie Henniquant en werkte als mijnwerker bij mijnbouwbedrijf Dourges. Ook nog een andere DEN UIL, Henri, in 1931, werkte als arbeider, 26 jaar oud en geboren in 1905 in Giessendam. Echter is hij noch in Giessendam, noch in Sliedrecht terug te vinden. Teunis DEN UIL duikt op in het "Journal officiel de la République Française" (Fig. 4), hij was genaturaliseerd als Fransman in 1937 in het plaatsje Noyelles-Godault, een buurgemeente van Courcelle-lès-Lens. Door te zoeken in de volkstelling van 1936 van Noyelles-Godault bleek dat hij daar als dagloner werkte, 22 jaar oud (Fig. 5). Hij zat in pension bij de familie Waterlot, met nog zes anderen en werkte bij het mijnbouw- en metaalbedrijf Peñarroya (Fig. 6).

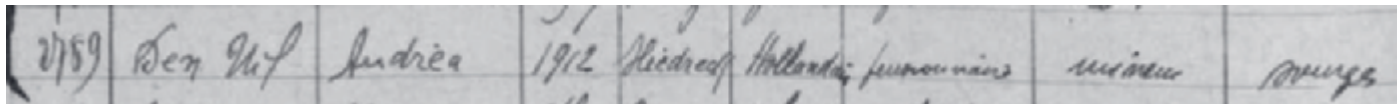

Fig.3: Volkstelling 1931 van het plaatsje Courcelle-lès-Lens, Pas de Calais. Adriaan DEN UIL, 1912, Sliedrecht, Hollandais, mijnwerker bij mijnbouwbedrijf Dourges. (bron: dénombrement 1931 Courcelle-lès-Lens)

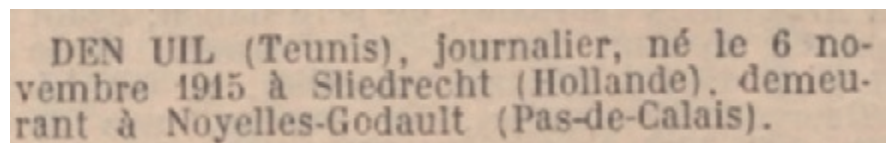

Fig.4: Publicatie van de naturalisatie van Teunis DEN UIL. DEN UIL (Teunis), dagloner, geboren op 6 november 1915 te Sliedrecht (Holland), wonende te Noyelles-Godault (Pas de Calais). (bron: "Journal officiel de la République Française" d.d. 26-9-1937)

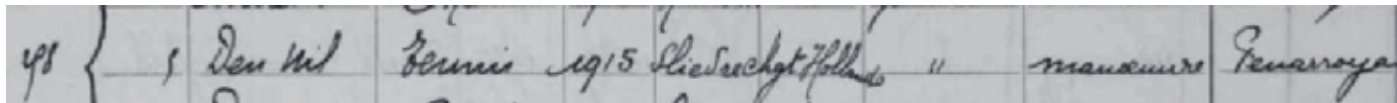

Fig.5: Volkstelling 1936 van het plaatsje Noyelles-Godault, Pas de Calais. Teunis DEN UIL, 1915, Sliedrecht, Hollande, arbeider bij het mijnbouw- en metaalbedrijf Peñarroya. (bron: dénombrement 1936 Noyelles-Godault)

Het gebied rondom die plaatsjes bestond uit veel kolenmijnen en veel buitenlandse arbeiders, merendeels Polen en Italianen. Als u naar Noord-Frankrijk rijdt en Lille passeert dan doemen de grote steenkolenbergen rondom Lens voor u op als herinnering aan die tijd.

Fig. 6: Fabrieken en mijnen van Peñarroya bij Noyelles-Godault 1881-1988 (bron: Wikipédia)

Fig. 7: Franse lichte kruiser Émile Bertin 1933-1959 (Bron: Wikipédia)

Fig. 8: Magasins Généraux Saint-Denis (bron: Magasins Généraux)

Hier speelde het werkzame leven van Teunis DEN UIL zich af.

10965	2	Den Uil	Adrian	1912	Hollander	Docten
10966	8	"	Marie Louise	1911	"	Conciërge
10967	9	"	Aart	1885	Hollander	laan
25820		"				

Fig. 9: Volkstelling 1946, Parijs 13e arrondissement, DEN UIL, Adrian, 1912 Hollander, havenarbeider – DEN UIL, Marie Louise, echtgenote, 1911, (red.: = Marie Louise JOFFRIN, geen Hollandse), conciërge – DEN UIL, Aart, 1885, Hollander, zonder beroep. (Bron: recensement de population 1946 Paris 13e)

Gedurende de 2e wereldoorlog is het mijnbouwbedrijf Dourges het hart van een stakingsbeweging tegen de Duitse bezetter. In vijf dagen tijd verspreidt de staking zich over het gehele mijnbouwgebied van Pas de Calais. Grote aantallen mijnwerkers worden gedeporteerd of gefusilleerd.

Teun DEN UIL heeft jaren bij de Franse marine op de lichte kruiser Émile Bertin (Fig. 7) gediend, ook gedurende de 2e wereldoorlog en heeft bijna de hele wereld gezien. Aan het einde van deze oorlog duiken de DEN UILEN rond Parijs op, zo'n 170 kilometer van de mijnen en zo'n 420 kilometer van huis.

In 1944 trouwt zoon Adriaan in Saint-Denis met Marie Louise JOFFRIN, zij blijven kinderloos. Saint-Denis is een voorstadje ten noorden van Parijs in het departement Seine-Saint-Denis. In 1956 scheidden zij van elkaar en in 1968 overleed Adriaan in Parijs. Adriaan is dan van beroep havenarbeider.

In 1946 trouwt zoon Teunis in Sevran, ook in Seine-Saint-Denis, met Jeannine Léontine CHATELIN (fig. 0). Teunis is dan van beroep arbeider. Getuige bij zijn huwelijk is vader Aart, vader Aart woont dan in huis bij zijn zoon Adriaan in het 13e arrondissement van Parijs (Fig. 9), maar na 1946 geen spoor meer van vader Aart.

Later werd Teunis havenarbeider op de aken voor de bevoorrading van de "Magasins Généraux" (Fig. 8) te Saint-Denis. De Magasins Généraux draait in de jaren vijftig op volle toeren. Decennia lang met graan, kolen, hout, stookolie, stoffen en andere goederen die per vrachtwagen en binnenschip werden vervoerd en verwerkt. In 1958 werkten de magasins permanent met ongeveer negentig medewerkers en arbeiders (kantoren, handling, onderhoud, bewaking) en een dertigtal havenarbeiders (waar Teunis er één van was), goed voor een totaal van honderdtwintig mensen.

Teunis en Jeannine krijgen drie kinderen, Roseline Régine, Nadine Marcelle Jeanne en Marcel Teunis. Marcel Teunis (fig. 11) huwt Martine Jocelyne LECHEVALLIER, zij krijgen drie kinderen, Franck en Yohan (fig. 11) en Malorie (fig. 12).

Fig. 10: Teunis DEN UIL met kleindochter Malorie in mei 1992, twee maanden voor zijn overlijden (bron: Malorie DEN UIL)

Fig. 11: Zoon Marcel Teunis DEN UIL (l) met zijn zoons Yohan (m) en Franck (r) (bron: Malorie DEN UIL)

Fig. 12: Malorie DEN UIL, dochter van Marcel Teunis, is de opdrachtgever van de kwartierstaat (bron: Malorie DEN UIL)

PARENTEEL VAN AART DEN UIL

1 Aart den Uil is geboren op zondag 21 juni 1885 om 04:00 in Giessendam, zoon van Teunis den Uil en Hendrika Loef. Van de geboorte is aangifte gedaan op maandag 22 juni 1885. Aart is overleden na 1946, minstens 61 jaar oud. Aart:

(1) trouwde, 22 jaar oud, op zaterdag 14 maart 1908 in Sliedrecht, met **Pieterella de Waard**, 27 jaar oud. Pieterella is geboren op zondag 6 maart 1881 om 07:00 in Sliedrecht, dochter van Adriaan de Waard en Pieterella Stuij. Van de geboorte is aangifte gedaan op dinsdag 8 maart 1881. Pieterella is overleden op donderdag 31 oktober 1918 om 05:00 in Sliedrecht, 37 jaar oud. Van het overlijden is aangifte gedaan op vrijdag 1 november 1918.

(2) trouwde, 33 jaar oud, op zaterdag 25 januari 1919 in 's-Gravendeel, met **Neeltje Stooker**, 30 jaar oud. Neeltje is geboren op dinsdag 7 februari 1888 in 's-Gravendeel, dochter van David Stooker en Willempje van Bezooijen. Van de geboorte is aangifte gedaan op dinsdag 7 februari 1888. Neeltje is overleden op donderdag 9 april 1942 in Dordrecht, 54 jaar oud. Van het overlijden is aangifte gedaan op vrijdag 10 april 1942. Neeltje is weduwe van Leendert van Twist (1887-1916) met wie zij trouwde op zaterdag 4 oktober 1913 in 's-Gravendeel.

Kinderen van Aart en Pieterella:

1 Hendrika den Uil, geboren op zondag 13 december 1908 in Sliedrecht. Volgt 1.1.

2 Adriaan den Uil, geboren op maandag 8 april 1912 in Sliedrecht. Volgt 1.2.

3 Teunis den Uil, geboren op zaterdag 6 november 1915 in Sliedrecht. Volgt 1.3.

Kinderen van Aart en Neeltje:

4 David den Uil [1.4], geboren op zondag 30 november 1919 in Sliedrecht, David is overleden op donderdag 16 maart 1922 in Sliedrecht, 2 jaar oud. Van het overlijden is aangifte gedaan op vrijdag 17 maart 1922.

5 Neeltje (Nel) den Uil, geboren op vrijdag 6 mei 1921 in Sliedrecht. Volgt 1.5.

1.1 Hendrika den Uil is geboren op zondag 13 december 1908 in Sliedrecht, dochter van Aart den Uil (zie 1) en Pieterella de Waard. Hendrika is overleden in Sliedrecht, 100 jaar oud. Hendrika trouwde, 25 jaar oud, op woensdag 4 april 1934 in Rotterdam, met **Bastiaan Visser**, 24 jaar oud. Bastiaan is geboren op dinsdag 17 augustus 1909 in Sliedrecht, zoon van Jan Visser en Maaijke Boer. Bastiaan is overleden op maandag 9 september 1968 in Sliedrecht, 59 jaar oud.

1.2 Adriaan den Uil is geboren op maandag 8 april 1912 in Sliedrecht, zoon van Aart den Uil (zie 1) en Pieterella de Waard. Adriaan is overleden op maandag 5 februari 1968 om 20:30 in Parijs 13e arrondissement, Île-de-France (F), 55 jaar oud. Van het overlijden is

aangifte gedaan op dinsdag 6 februari 1968. Hij is begraven op vrijdag 9 februari 1968 in het Parijse kerkhof van Ivry, 44 avenue de Verdun, Ivry-sur-Seine, Val-de-Marne (F). Adriaan trouwde, 32 jaar oud, op zaterdag 29 april 1944 in Saint-Denis, Seine-Saint-Denis, Île-de-France (F) met **Marie Louise Joffrin**, 32 jaar oud. De scheiding werd 12 jaar later uitgesproken in Saint-Denis, Seine-Saint-Denis, Île-de-France (F). Marie is geboren op zondag 1 oktober 1911 in Baron, Oise, Hauts-de-France (F), dochter van Joseph Joffrin en Marie Estelle Rouys. Marie is overleden in Parijs 13e arrondissement, Île-de-France (F), 83 jaar oud. Marie trouwde later in Parijs 13e arrondissement, Île-de-France (F) met Georges Alexandre Denis (1909-1971).

1.3 Teunis den Uil is geboren op zaterdag 6 november 1915 in Sliedrecht, zoon van Aart den Uil (zie 1) en Pieterella de Waard. Teunis is overleden in Montfermeil, Seine-Saint-Denis, Île-de-France (F), 76 jaar oud. Teunis trouwde, 30 jaar oud, op zaterdag 11 mei 1946 in Sevrans, Seine-Saint-Denis, Île-de-France (F) met **Jeannine Léontine Chatelin**, 20 jaar oud. Jeannine is geboren in Parijs 20e arrondissement, Île-de-France (F), dochter van Marcel Henri Chatelin en Léontine Alexandrine Daubroche. Jeannine is overleden in Montfermeil, Seine-Saint-Denis, Île-de-France (F), 65 jaar oud.

Kinderen van Teunis en Jeannine:

1 Roseline Régine den Uil [1.3.1], geboren in Sevrans, Seine-Saint-Denis, Île-de-France (F).

2 Nadine Marcelle Jeanne den Uil [1.3.2], geboren in Sevrans, Seine-Saint-Denis, Île-de-France (F).

3 Marcel Teunis den Uil, geboren in Sevrans, Seine-Saint-Denis, Île-de-France (F). Volgt 1.3.3.

1.5 Neeltje (Nel) den Uil is geboren op vrijdag 6 mei 1921 in Sliedrecht, dochter van Aart den Uil (zie 1) en Neeltje Stooker. Nel is overleden in Strijen, 93 jaar oud. Zij is gecremeerd in Rotterdam. Nel trouwde, 17 jaar oud, op zaterdag 11 maart 1939 in 's-Gravendeel, met **Teunis Willem Nootenboom**, 24 jaar oud. Teunis is geboren op dinsdag 29 september 1914 in Strijen, zoon van Johannes Nootenboom en Pieterella-Sara Veenstra. Teunis is overleden, 60 jaar oud.

1.3.3 Marcel Teunis den Uil is geboren in Sevrans, Seine-Saint-Denis, Île-de-France (F), zoon van Teunis den Uil (zie 1.3) en Jeannine Léontine Chatelin. Marcel trouwde, 20 jaar oud met **Martine Jocelyne Lechevalier**, 18 jaar oud.

Kinderen van Marcel en Martine:

1 Franck den Uil [1.3.3.1], geboren in Sevrans, Seine-Saint-Denis, Île-de-France (F).

2 Yohan den Uil [1.3.3.2], geboren in Sevrans, Seine-Saint-Denis, Île-de-France (F).

3 Malorie den Uil [1.3.3.3], geboren in Sevrans, Seine-Saint-Denis, Île-de-France (F).

CONTACT VERZOEK

De Franse familie DEN UIL is benieuwd of er verre familieleden zijn die met hen in contact willen komen. Zij spreken uiteraard Frans, maar met de Engelse taal kan men zeker overweg. Daarbij denken we aan de nazaten DEN UIL, VISSER, NOOTENBOOM, GROOT en BOS zoals hiervoor genoemd. U kunt hiervoor met Robert PHILIPPO contact opnemen.

Rechts ziet u advertenties van het overlijden van Bastiaan VISSER te Sliedrecht (fig. 13) en Neeltje DEN UIL te Strijen (fig. 15), voorts de grafsteen van Bastiaan VISSER en Hendrika DEN UIL op de Algemene Begraafplaats van Sliedrecht (fig. 14).

Wellicht herkent u personen op de advertenties, gelieve dan contact met mij op te nemen. Zie emailadres en telefoonnummer hieronder.

Robert PHILIPPO is onderzoeker en adviseur op het gebied van familie genealogie, genetische genealogie, erfrechtelijke genealogie en familie- en Europese migratie-geschiedenis. Robert is onder meer lid van de Franse Kamer van Professionele Genealogen te Parijs. Info:
www.philgene.com
info@philgene.com
0651607713.

Door een droevig ongeval nam de Heere, geheel onverwacht, tot Zich mijn innig geliefde man, onze lieve zorgzame vader, behuwd- en grootvader, broer, zwager en oom

Bastiaan Visser
op de leeftijd van 59 jaar.

Sliedrecht:
H. VISSER-DEN UIL
J. VISSER
R. VISSER-ROORDING
Ria
J. BRANDWIJK
P. BRANDWIJK-VISSER
Edwin

Rotterdam:
A. LUITJES
M. LUITJES-VISSER

Papendrecht:
P. STEHOEWER
M. H. STEHOEWER-VISSER
Basje

Sliedrecht:
H. B. VISSER EN-VERLOOFDE
AD VISSER

Sliedrecht, 4 september 1968.
Frans Halsstraat 37

De ternaarbestelling heeft maandag 9 september op de begraafplaats te Sliedrecht plaats gehad.

Fig. 13: overlijdensadvertentie Bastiaan VISSER

Fig. 14: grafsteen Bastiaan VISSER en Hendrika DEN UIL

*Helder werd het verleden
Vaag werd het heden...*

Bedroefd, maar met een dankbare herinnering aan het leven dat we met elkaar deelden, is tot ons verdriet overleden onze lieve moeder; schoonmoeder, oma en overgrootmoeder

**Neeltje
Nootenboom-den Uil**
~ Nel ~

* 6 mei 1921 † 1 november 2014

sinds 28 februari 1975 weduwe van
Teunis Willem Nootenboom

in de leeftijd van 93 jaar:

Nel Groot-Nootenboom
Jan Groot (in liefdevolle herinnering)
Harrie Smulders
Rik & Wilma
Luuk
Ans Bos-Nootenboom
Bert Bos
Bodine & Danny
Féline

Zorgwaard locatie "De Hoge Weide"
Grote Weel 44
3291 DA Strijen

Correspondentieadres:
Fam. B. Bos
Klaverbladstraat 20
3286 VR Klaaswaal

We nodigen u uit voor de crematieplechtigheid die zal worden gehouden op donderdag 6 november om 13.30 uur in crematorium "Rotterdam" aan de Maeterlinckweg 101 te Rotterdam-Zuid.

Aansluitend is er in het crematorium gelegenheid tot condoleren.

Onze dank en waardering gaan uit naar personeel, artsen en vrijwilligers van zorgwaard "De Hoge Weide" voor hun liefdevolle verzorging en begeleiding.

Fig. 15: overlijdensadvertentie Neeltje DEN UIL

Bronnen:

Burgerlijke stand Giessendam, Sliedrecht, 's-Gravendeel en Rotterdam, akten en gezinskaarten; Burgerlijke stand Sevrans (F) en Saint-Denis (F), akten en 10-jaren tafels; Volkstellingen Noyelles-Godault en Courcelles-lès-Lens; Journal officiel de la République Française, naturalisatie publicatie; Burgerlijke stand Parijs 13e (F), akten, 10-jarentafels en volkstellingen; Begraafregisters Ivry-sur-Seine (F); L'Institut national de la statistique et des études économiques, INSEE (F); Wikipédia Peñarroya, Dourges, Émile Bertin (F); Magasins Généraux; CBG Stichting Centraal Bureau voor Genealogie; Begraafplaatsen.nl; Mensenlinq.nl; Historische Verenigingen werkgroep genealogie Sliedrecht en Hardinxveld-Giessendam, waarvoor mijn dank; familiealbum DEN UIL (F).

Noot: De familiefoto's zijn geplaatst met toestemming van Malorie DEN UIL. Bij de publicatie van de geboorte-, huwelijks- en overlijdensdata is rekening gehouden met de privacywetgeving.

Scheepswerf Damen

vertrekt na 95 jaar uit Hardinxveld

In 1927 startten de gebroeders Damen, Jan en Rien, een kleine scheepswerf in Hardinxveld. Zij waren toen nietsvermoedend de grondleggers van de hedendaagse Damen Shipyards Group, waarvan het hoofdkantoor nu gevestigd is in Gorinchem.

Een bedrijf met een 'oceaan van mogelijkheden' zoals op de website is te lezen. Een bedrijf van wereldformaat met rond de 35 scheepswerven over heel wereld en ongeveer 11.000 medewerkers.

Het eerste bedrijfje was gevestigd in de directe omgeving van het huidige bouwplan de IJzergieterij in Hardinxveld.

In 1969 kwam er een kantelpunt voor de samenwerking tussen de gebroeders. Men besloot het bedrijf

op te splitsen. Verschil van visie op de toekomst was daarvan de oorzaak. Seriebouw en bouwen op voorraad werd het sleutelwoord. Dat bleek ook een succes onder leiding van de zoon van Jan Damen, Kommer Damen.

De noodzaak om uit te breiden was de oorzaak dat het bedrijf uitweek naar Gorinchem. Een klein deel bleef Hardinxveld trouw, maar dat deel gaat nu ook verdwijnen uit het dorp en voegt zich bij het moederbedrijf in Gorinchem.

Na 95 jaar is Scheepswerf Damen helaas verleden tijd in Hardinxveld-Giessendam!

De gebroeders Damen, Jan rechts en Rien links

De werf bovenaan de Sluisweg

Jan Damen (links) met zijn personeel – 1958

PushyCats – 1974

Brandsporen uit 1777

De brandlaag in het profiel van de gegraven sleuf.

Arnold de Haan

Het zal u wellicht zijn opgevallen dat in het centrum van Giessendam onlangs uitgebreide grondwerken zijn uitgevoerd. De reden hiervan was dat er zwaardere elektriciteitskabels werden gelegd. Daarvoor zijn sleuven gegraven tot ca. 1 meter diepte. Wat opviel was dat er in de wand van een van deze sleuven ter hoogte van Buitendams 3 en 5 op een diepte tussen de 80 en 95 cm een zwarte laag zichtbaar kwam bestaande uit as en houtskool.

Een dergelijke laag moet de neerslag zijn van een calamiteit in de vorm van een omvangrijke brand. In dit geval is dit zwarte pakket vrijwel zeker gevormd tijdens de grote dorpsbrand van 21 september 1777. Het gehele centrum van Giessendam viel toen ten prooi aan de vlammen.

De brand ontstond in het pand van bakker Nieuwpoort. In die tijd waren veel huizen nog grotendeels van hout opgetrokken en met riet gedekt. Daardoor kon de toen, in onze ogen, nog vrij primitieve brandweer weinig uitrichten. Het gevolg is geweest dat er in het gebied de Damstraat (toen nog Binnendams geheten), de Peulenstraat tot aan De Dam en het eerste gedeelte van Buitendams, achttien huizen volledig in de as zijn gelegd (de Molenstraat bestond nog niet).¹

De eigenaren van deze panden waren ernstig gedupeerd. Een brandverzekering bestond nog niet en daarom werden landelijk collectes gehouden ter

ondersteuning van de getroffensten. Dat gold overigens niet alleen voor de huizenbezitters maar ook voor de mensen die er daadwerkelijk woonden, vaak waren dat niet de eigenaren. Door de felheid van de brand was er weinig gelegenheid om delen van de inboedel te redden en ook deze huurders verloren dus een groot gedeelte van hun bezittingen.

De eigenaren die het plan hadden hun pand weer te herbouwen konden gebruik maken van de speciaal voor deze gelegenheid ingestelde belastingvoordelen. Mede daardoor werd kort na de brand en het opruimen van de puinhopen begonnen met de herbouw van de dorpskern.

Het pand Buitendams 4 is nog een van de weinige panden in ons dorp dat na die brand herbouwd is en nu nog min of meer in de oorspronkelijke vorm bewaard is gebleven. De gevelsteen met het jaartal 1778 herinnert daaraan.

Blijkbaar is voorafgaand aan, of gelijktijdig met de herbouw, gebruik gemaakt van de gelegenheid om de dijk in dit gebied op te hogen. Daardoor diende ook ter plaatse van de afgebrande huizen het maaiveld door ophoging te worden aangepast. De brandlaag is daardoor plaatselijk onder de ophoging verdwenen en zodoende bewaard gebleven. Later zullen Buitendams en de Peulenstraat die toen nog deel uitmaakten van de waterkerende bedijking nog een aantal malen wat zijn opgehoogd. In ieder geval is door deze vondst duidelijk dat de dijk op deze plaats sinds 1777 met bijna een meter is verhoogd.

¹ In de allereerste publicatie van onze Vereniging "Buitendams 4, 1778-1978" wordt uitgebreider ingegaan op deze brand.

Nieuwe straten herinneren aan oude tijden

Jaap van Gelder

Steek, Lijnbaan, Palingrokerij, IJspakhuis en Botenwerf. Deze straten liggen allemaal in Boven-Hardinxveld. Zijn nog geen tien jaar oud en hun naam herinnert aan ons dorpsverleden. Sommige straatnamen liggen voor de hand. Andere wat minder. Sinds wanneer geven we in ons dorp de straten eigenlijk een naam?

Namen van wegen, buurtschappen en dijken ontstonden lang geleden spontaan in de volksmond. Straten werden vernoemd naar herkenningspunten. Het was allemaal redelijk eenvoudig. Giessendam kende een dijk binnen-de-dam. En een tweede dijk buiten-de-dam. Dat werd Binnendams en Buitendams.

En Hardinxveld kende een Rivierdijk en een Buldersteeg. Maar zo eenvoudig als in ons dorp was het niet overal. In Dordrecht en Gorinchem had men diverse straten, stegen en pleinen. Napoleon probeerde het overzichtelijk te maken met straatnaambordjes en huisnummers. Maar het duurde tot 1851 voordat Johan Rudolf Thorbecke (de bedenker van de grondwet in 1848) met een gemeentewet kwam waarin stond dat gemeenten verantwoordelijk zijn voor het benoemen van hun openbare ruimte. Dus ook voor de namen van de straten. Vanaf dat moment is het langzamerhand een gewoonte geworden om straatnaambordjes te plaatsen. Wel zo handig voor een vreemdeling en voor de postbezorger. In Giessendam en Hardinxveld maakte de gemeenteraad lange tijd geen gebruik van de bevoegdheid om straten een officiële naam te geven. Wel was men verplicht door de Woningwet om een wijkindeling te maken.

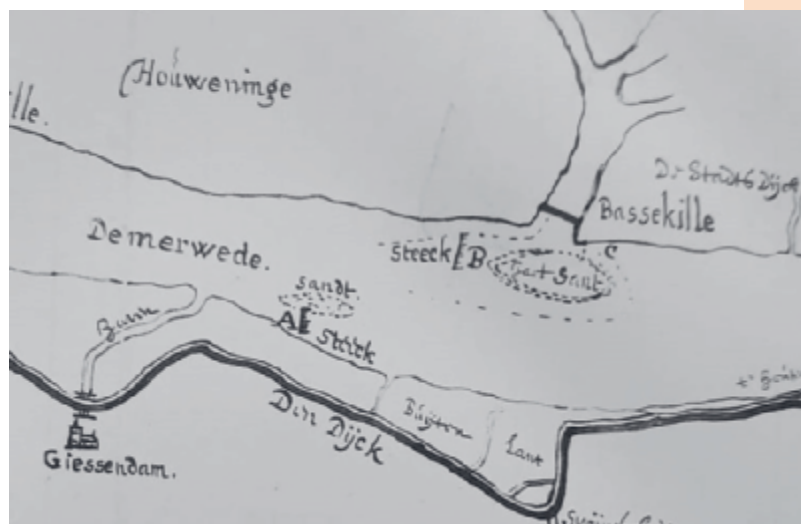
	Giessendam
Wijk A	Van de Peursemse Vliet tot de huidige grens met Hardinxveld-Giessendam
Wijk B	Van de huidige grens met Hardinxveld-Giessendam tot aan de Lange Steeg
Wijk C	Van de Lange Steeg tot aan de Kaai.
	Hardinxveld
Wijk A	De grens met Gorinchem tot de Lange Vliet
Wijk B	De Lange Vliet tot aan de Dam in Giessendam
	(in 1909 werd de grens een paar honderd meter naar het westen verschoven tot aan het Kanaal van Steenenhoek)

Bijna dertig jaar geleden schreef Dick de Jong een lezenswaardig straatnamenboek: De heggen en de steggen. (Jong D. d., 1993). Hierin beschrijft hij de

herkomst van vrijwel alle straatnamen in ons dorp. Sinds de verschijning van het boek is ons dorp doorgegroeid. Er zijn sindsdien 48 straten bijgekomen. Een aantal van die nieuwe straatnamen heeft een historische achtergrond.

Steek

In 2017 kreeg de nieuwe straat ten noorden van de Pieter de Hooghstraat de naam 'Steek'. Een naam die doet denken aan de zalmsteek. Deze bestaat uit een schutting van palen met daartussen rijswerk of netwerk die dwars op de stroomrichting van de rivier staat. Dwars op die schutting staan kleine schuttingen waartegen vroeger grote korven en later fuiken van netwerk werden gezet. Deze korven of fuiken stonden aan beide zijden van de schutting, zodat zowel bij eb als bij vloed zalmen konden worden gevangen. Bij de schutting hoopte zich veel slib op. Daarom werd deze vorm van vissen in de 19e eeuw door de overheid sterk ontmoedigd. Vele documenten over de verbetering van de rivier de Merwede maken er melding van.

Figuur 1. Steken op de Merwede. Detail uit kaart van Mattheus van Nispen (gemeentearchief Dordrecht, inv. nr. 2229)

Figuur 2. Een zalmsteek. (Fotograaf onbekend)

Figuur 3. Detail van de kaart van Jan Muys van Holy uit 1652. Rechts zien we een zalmsteek. (Gemeentearchief Hardinxveld-Giessendam)

Lijnbaan

In de wijk Tienmorgen ligt sinds enige jaren nog een straat die herinneringen uit het verleden oproept: Lijnbaan. Uit gemeenteverslagen weten we dat er in 1844 twee touwslagerijen met een bijbehorende lijnbaan in ons dorp waren. Op deze lijnbanen van honderden meters lang werden draden in elkaar gedraaid tot touwen. Deze touwen werden onder meer gebruikt in de riviervisserij en de scheepvaart. Oorspronkelijk werkte men bij de Hardinxveldse lijnbanen met hennep. Een product dat in de Alblasserwaard werd geteeld (Verhagen, 1986). Later gebruikte men vlas. De Boven-Hardinxveldse touwslager Jan Willem Bosman had een lijnbaan. Deze lag binnendijs aan de westkant van het tegenwoordige pand Rivierdijk 479-480 tussen het Kromme Gat en het Kanaal van Steenenhoek. De lijnbaan liep door tot aan de weterring (Jong D. d., 1988).

Ijspakhuis

Deze straat in de wijk Tienmorgen is vernoemd naar het ijspakhuis dat gestaan heeft ter hoogte van De Buurt 23. In de volksmond noemde men dit 'het ijshok'. Het ijspakhuis dateert uit de tijd dat er nog geen diepvriezers waren. Ook toen wist men al dat bederfelijke waar langer goed blijft als het gekoeld wordt. Het ijspakhuis bestond uit verschillende ruimten en telde rondom een drietal dikke stenen muren. In totaal was deze muur zestig of zeventig centimeter dik. Open ruimtes waren opgevuld met zaagsel zodat ze een hoge isolatiewaarde kregen. De deuren werden zo min mogelijk geopend om de kou binnen te houden. Zo kon men de ijsblokken tot de volgende winter bewaren. Achter het ijshok bevond zich een brede diepe sloot die men het hele jaar door schoon probeerde te houden. Zodra het ijs in de sloten dik genoeg was trokken de 'uitgevroren' vissers

met zagen en bijlen naar de Hardinxveldse polder en verzamelden de brokken ijs. Af en toe gebruikten de plaatselijke doctoren het ijs om bijvoorbeeld zwellingen te koelen of koorts te bestrijden. De eigenaar van het ijshok was Bastiaan Boon, een opkoper van riviervis. Bastiaan kocht tot ver in de omtrek zalm, finten en steur. Hij verkocht deze weer op de plaatselijke visafslag. Naar gelang het bedrijf zich uitbreidde, werden er steeds meer hokken bijgebouwd. Vermoedelijk waren de oudste hokken al zeer oud. Het was een bedrijf, dat van vader op zoon overging. In 1917 kwam er elektriciteit in het dorp en daarmee ook de vrieskist. Omstreeks 1920 werd de zaak opgeheven. Alleen de straatnaam herinnert ons nog aan het IJspakhuis van weleer. (Reinink & Vermeulen, 1981)

Figuur 4: 'Ijswinning' Bron: Spaarnestad Photo

Botenwerf

In 2015 bouwde men in de wijk Tienmorgen het eerste huis in de nieuwe straat met de naam Botenwerf. Langs de Hardinxveldse dijk waren aan het einde van de 19e eeuw drie botenwerven te vinden. Misschien wel de oudste botenwerf lag in Den Bout. In 1830 stichtte Gerrit van der Hoff achter herberg 'Den Eendenbout' een werfje waar drijverschuiten voor de riviervisserij gemaakt werden. Gerrit had zijn opleiding genoten op de werf van Smit in Alblasserdam. Voor f 285,- bouwde hij een scheepje van 7,5 meter voor je. Later werden er ook andere schepen gebouwd of schepen langer gemaakt. De twee andere botenhellingen uit het midden van de 19e eeuw waren van Joh. van der Grijp en Jan C. van Dijk. Beide lagen langs de Merwede. In Giessendam was maar één botenwerf te vinden. In Buitendams aan de Giessen lag een scheepswerfje dat eigendom was van de familie Van der

Figuur 5: Botenwerf van scheepswerf "Holland" (Breejen, 1984)

Giessen. Het waren in eerste instantie kleine werfjes, met weinig personeel. Volgens de gemeenteverslagen werden hier vóór 1870 geen schepen gemaakt die groter waren dan tien ton (Breejen, 1984). Daarna groeide het snel. In 1885 bouwde men al scheepjes van veertig ton. In 1902 stichtten de heren Van Vliet en Langeveld een scheepswerf die twee jaar later "de Merwede" zou gaan heten. Binnen een paar jaar rolde er een schip van 500 ton van de helling. Het aantal botenwerven groeide in het begin van de 20e eeuw. Bekende scheepswerven waren "Gebr. Haeser" (1903), "De Hoop" (1918), "Holland" (1921) "Damen" (1927). In 1930 werkte ruim zestien procent van de Hardinxveldse beroepsbevolking in de scheepsbouw. De botenwerven zorgden regelmatig voor vermaak in ons dorp. Bij een tewaterlating was het hele dorp op de dijk te vinden. De schoolkinderen kregen een vlaggetje en een zak snoep. Wekenlang oefende muziekvereniging "Crescendo" uit Boven-Hardinxveld en "Tempo" uit Giessendam op de bekende vaderlandse liederen. De vreugde kon helemaal niet op als een van de leden van ons Koninklijk Huis het schip kwam dopen.

Palingrokerij en Zalmrokerij

Beide straten zijn nog in ontwikkeling. Ze bevinden zich op de vroegere locatie van de Rokerij en later scheepswerf Swets. Waar veel vis wordt gevangen zijn rokerijen te vinden. Vis en vlees werden vroeger niet zozeer voor de smaak gerookt, maar om het voedsel langer te kunnen bewaren. Later is het vooral voor de bijzondere rooksmaak gedaan. In 1815 waren in Boven-Hardinxveld minstens vijf rokerijen. Van vier rokerijen weten we de locatie nog terug te vinden.

- Achter Café "De Zalm" de rokerij van de familie Stasse. Op de Buurt in Boven- Hardinxveld. Recht tegenover de kerkstoep aan de oostkant van het gemeentehuis.
- Op de plek waar nu de straten Palingrokerij en Zalmrokerij worden aangelegd. Het terrein achter het Hardinxveldse gemeentehuis op de Buurt dat we de Rokerij noemen.
- Binnendijks, in de buurt van het ijshok. Het huidige De Buurt 23.
- Op de Buurt heeft zich een 4^e rokerij bevonden. Ter hoogte van het huidige pand Rivierdijk 253.

Figuur 6: Gezicht op de rokerij, lang geleden met drogende visnetten. (Jong D. d., 1988)

Figuur 7: Paul (links) en Gerard Stasse zijn bezig met fintenroken. De finten werden gezouten, ingekerfd en aan stalen rekken in rookkasten gehangen. (Jong D. d., 1988)

Herinnering

Ons dorp groeit door. Er worden nieuwe wijken aangelegd, straatnamen bedacht. Lijnbanen, rokerijen en ijspakhuisen bestaan niet meer. Maar onze straatnamen houden de herinnering aan het verleden levend.

Verwijzingen

Breejen, P. d. (1984). Hardinxveld en Giessendam, Van vissers- en hoepmakersdorpen naar industriegemeente. Hardinxveld Giessendam: Historische Vereniging.

Jong, D. d. (1988). Hardinxveld en de riviervisserij. Hardinxveld Giessendam: Historische Vereniging Hardinxveld-Giessendam.

Jong, D. d. (1993). De heggen en de steggen. Hardinxveld Giessendam: Stichting Dorpsbehoud Hardinxveld-Giessendam.

onbekend. (sd). zeil is gehesen bij de zalmsteek. Fotocollectie Nederlandse Heidemaatschappij. Nationaal Archief, CC0.

Reinink, A., & Vermeulen, J. (1981). Ijskelders, Koeltechniek van weleer. Nieuwkoop: Heuff.

Verhagen, P. (1986). De Hennepteelt. Hardinxveld Giessendam: Historische Vereniging Hardinxveld-Giessendam.

ACHTER de KRANT

Kees Zonnenberg

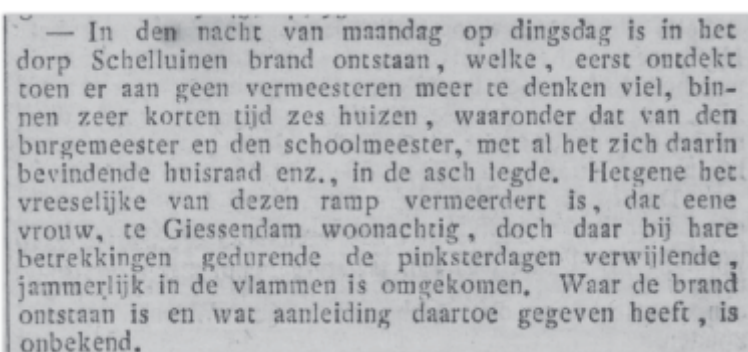
Zo'n titel roept misschien wel een beeld uit de historie op: achter de krant. Daar, achter de krant, zat vroeger vader of grootvader. Na een dag gedane arbeid werd de krant gespeld. Er was geen TV, er waren geen sociale media, geen tablet, of hoe het allemaal ook heten mag...., alleen papiergeritsel.

Soms volgde er van tijd tot tijd door de krantlezer ook een korte samenvatting van het gelezene. Ook klonk er bij tijd en wijle wel commentaar.

Maar er is nog iets. Achter de krant, achter het nieuws dat daar stond afgedrukt, achter het verhaal -zeg maar- ging vaak een breder of dieper verhaal schuil. Dat haalde het nieuws niet.

In deze rubriek willen we ook dát verhaal achter de krant boven tafel zien te krijgen.

Lees maar mee...

— In den nacht van maandag op dinsdag is in het dorp Schelluinen brand ontstaan, welke, eerst ontdekt toen er aan geen vermeersteren meer te denken viel, binnen zeer korten tijd zes huizen, waaronder dat van den burgemeester en den schoolmeester, met al het zich daarin bevindende huisraad enz., in de asch legde. Hetgene het vreeselijke van dezen ramp vermeerderd is, dat eene vrouw, te Giessendam woonachtig, doch daar bij hare betrekkingen gedurende de pinksterdagen verwijsende, jammerlijk in de vlammen is omgekomen. Waar de brand ontstaan is en wat aanleiding daartoe gegeven heeft, is onbekend.

Het is de *Rotterdamse Courant* die op 3 juni 1841 het bovenstaande stukje meldt op pagina 2. Een relaas van feiten. Trieste feiten. Brand. Zes huizen in de as. En daarbij wordt vermeld: een vrouw uit Giessendam is in de vlammen omgekomen.

Achter bovenvermelde feiten in de krant schuilen nog meer gegevens. In de hier genoemde *Rotterdamse Courant* zijn die onvermeld gebleven. Een poging om wat meer te weten te komen.

Triest

Het is Pinksteren 1841. In dat jaar valt Pinksteren op zondag 30 en maandag 31 mei. De vreselijke ramp in Schelluinen voltrekt zich in de nacht van maandag 31 mei op dinsdag 1 juni. Ook A.J. van der Aa maakt er melding van in zijn 'Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden'. Hij beschrijft Schelluinen als een dorp met een kleine 50 huizen, bewoond door zo'n 60 huisgezinnen, met in totaal 330 inwoners. Van de welgeteld 48 huizen worden er dus zes door brand verwoest. Van der Aa schrijft: 'In den nacht tusschen 31 Mei en 1 Junij 1841 is in dit dorp een geweldige brand ontstaan, waardoor zes-huizen in de asch zijn gelegd, terwijl een meisje deerlijk in de vlammen is omgekomen.'

Omgekomen in de vuurzee

Een vrouw, te Giessendam woonachtig, volgens de *Rotterdamse Courant*, blijkt dus een meisje te zijn...

Benieuwd naar wie degene dan is die door het vuur werd overmeesterd, slaan we het Register van Overlijden van Schelluinen op en lezen Akte no.3 van 1 juni, opgemaakt door de ambtenaar van de Burgerlijke stand: burgemeester Izäak Gelderblom. Kom daar maar eens om: De burgemeester moet aan het werk, terwijl die nacht zijn huis is afgebrand, net als dat van de onderwijzer.

Izäak de Boon (55), arbeider uit Schelluinen en de 37-jarige bouwman Dannis de Kuiper woonachtig onder de gemeente Schelluinen, komen aangifte doen van het overlijden.

Even terzijde: de burgemeester schrijft zowel bij zijn eigen voornaam, als die van de heer de Boon het trema op de eerste 'a' en niet op de tweede zoals je zou verwachten.

Beide aangevers verklaren dat het overlijden heeft plaatsgevonden op de eerste juni om één uur 's nachts in huis nummer 23. De overledene blijkt een tiener van 14 jaar te zijn: *Arigje Boonstoppel* uit Giessendam, zonder beroep, geboren en wonende in Giessendam. Arigje is de dochter van Willem Boonstoppel en Maria Sterrenburg.

Opeenstapeling

In het gezin van Willem en Maria Boonstoppel is al veel eer en veel meer verdriet geweest. Terugzoekend hebben we bij dit echtpaar twaalf geboortes kunnen vinden, waarbij er op zeer jonge leeftijd dan weer vijf van de twaalf kinderen kwamen te overlijden. In het bijzonder voor wat 'Arigje' betreft, is het bizar geweest. Wellicht is het de vrouwelijke vorm van 'Arij' Sterrenburg, de vader van Maria, de opa van Arigje.

Kijk even mee voor wat de Arigjes betreft in huize Boonstoppel:

- In 1820, op 13 december, wordt er in het gezin Boonstoppel een tweeling geboren, twee meisjes: Arigje en Jacoba. Deze 'eerste' Arigje overlijdt 11 mei 1821, terwijl Jacoba overlijdt in 1822 op 11 maart. Beiden jong gestorven.
- Op 29 augustus 1825 wordt er 's morgens vroeg om drie uur weer een Arigje geboren. Om 23.00 uur, op de dag van geboorte, overlijdt ze. Nog geen dag oud.
- Op 5 december 1826 komt vader Willem weer aangifte doen van een dochter Arigje, die op 2 december van dat jaar het levenslicht zag. Zij is het, die veel te jong in de vlammen om het leven komt in Schelluinen.

Familiedrama

Dit vreselijke drama speelde zich af ten huize van haar 'betrekkingen' (dat zijn: verwanten, familie). Wie dat waren, wordt ons twee dagen na het verschijnen van bovenvermelde *Rotterdamse Courant* verteld in de

Middelburgsche Courant van 5 juni 1841 op pagina 2. De onderwijzer, wiens huis ook in rook opging, blijkt J. Nieuwendorp te heten. Tezamen met zijn huis en het huis van de burgemeester zijn er nog vier 'boerenwoningen' in vlammen opgegaan. Van Arigje wordt dan vermeld, dat ze in het huis *van haar oom, de burgemeester*, logeerde.

Wat blijkt? Burgemeester Izäak Gelderblom is getrouwd met de zus van Arigjes moeder: tante Johanna Sterrenburg. De man moet het ook niet gemakkelijk hebben gehad: dakloos geworden en dan dezelfde dag je nichtje in het Register van Overlijden inschrijven, terwijl ze bij jou thuis bij een logeerpartij in het vuur is omgekomen...

De Middelburgsche Courant meldde ook nog dat de pastorie op een haar na gespaard bleef voor de vlammenzee en dat deze later diende voor opvang van diverse dakloos geworden burens. De materiële schade wordt gedekt door de verzekering voor wat de huizen betreft. Deze waren voor brandschade verzekerd. De oorzaak van de brand bleef onbekend.

In de landelijke pers wordt een hulpactie op touw gezet. Daarvan wordt verantwoording afgelegd in de Oprechte Haarlemsche Courant van 17 juni 1841. Al met al aandoenlijke naastenliefde. En dat na de vreselijke vuurzee met Pinksteren in 1841 te Schelluinen.

GORINCHEM den 1 juni. Heden nacht, ongeveer ten 12 ure, werd de naburige kleine gemeente Schelluinen door eenen hevigen brand geteisterd, die in weinige oogenblikken het huis van den burgemeester, dat van den onderwijzer *Nieuwedorp* en van 4 nabij gelegene boerenwoningen in de asch legde. Naakt moesten de bewoners hunne brandende woningen ontvlugten en hadden naauwelijks den tijd hunne kinderen en enkele hoogbejaarden aan den brand te ontrukken, die aan de meeste zelfs geen enkel kleedingstuk heeft overgelaten. Een meisje van 15 jaren, bij haren oom den burgemeester gelogeed, heeft zich niet kunnen redden en is daarbij op de jammerlijkste wijze omgekomen, zoodat men slechts een geheel onkenbaar overschot van een menschelijk wezen heeft teruggevonden. De pastorie, door het talrijk gezin van den predikant, ook schier nakend, ontvlugt, werd door eenen aanhoudenden vuurregen, van de brandende rieten daken, overstroomd, doch is wonderdadig behouden gebleven en strekt nu tot eene schuilplaats voor eenige dier ongelukkigen.

De huizen waren alle, en van een ook de meubelen, voor brandschade verzekerd. De oorzaak van den brand is tot heden onbekend.

* * Bij *W. J. Oudegeest*, Predikant te Schelluinen, zijn voor de ongelukkigen aldaar, door den brand welke in den nacht van 1 Junij heeft plaats gehad, behalve het gecollecteerde ter somma van f 92,81, reeds ontvangen de navolgende giften: een pak kleedingstukken van B. te Gorinchem; f 3 van den wel-eerw. heer *Everwijn* te Dalem; een pak kleedingstukken door J. S. te Gorinchem; een pak met verschillende goederen gemerkt X. met f 6,10; uit L. een coupon w. s. wed. *H. F. Tjeenk c. s.* n°. 17577 f 12,37½; een bankbiljet n°. 352 van f 25 door C. te Amsterdam; een pak kindergoed met f 10,10 in de gemeente Pouderoijen, zamengebragt door den wel-eerw. heer *Struick*; 2 coupons te zamen f 10, thesaurie Amsterdam n°. 412 en 413; van R. P. I. te Amsterdam eene mand met kleedingstukken door mejufv. *Kattenbusch*, kostschoolhouderesse te Gorinchem; waarvoor aan de edelmoedige toezenders den hartelijksten dank wordt betuigd; terwijl de belangen van hen, die door zulk eene groote ramp en schade op het diepst getroffen zijn, door den bovengenoemden predikant in vereeniging met het burgerlijk bestuur zijner gemeente aan bekenden en menschevrienden op het dringendst aanbevolen worden.

Ken het zijn dat ik u ergens van kan?

Een middagje Zuid-Hollandse streektaalen en dialecten bij het Erfgoedhuis te Delft

Alie van Lopik-de Jong

Opening

Met drie bestuursleden van Stichting Streektaal Alblasserwaard en Vijfheerenlanden togen wij op een middag in oktober naar het Erfgoedhuis in Delft. Het Erfgoedhuis is gezeteld in een prachtig herenhuis langs de Oude Gracht. We werden ontvangen in het Nederlands, want de achterliggende gedachte van deze middag was: zijn er nog wel dialectsprekers in Zuid-Holland? En wie houden er zich nog mee bezig?

Indrukwekkende geleerden waren voor deze middag uitgenodigd om hun verhaal te houden. We werden welkom geheten door de directeur van Erfgoedhuis Zuid-Holland, Mariëlle Hendriks. De middag werd geopend door de gedeputeerde van cultuur en toerisme van Zuid-Holland, Willy de Zoete.

Beide dames waren in hun jeugd wel met dialect in aanraking geweest maar hadden het zelf nooit gesproken. Voornamelijk het Westlands dialect en het dialect rondom Den Haag herinnerden zij zich, zoals: "Ken het zijn dat ik u ergens van kan?" Of typisch voor het Westland "Pluk 'ie al?" Een begroeting die bijna iedere man gebruikte als hij een collega tegenkwam en dat waren er nogal wat want iedereen zat in het tuindersvak.

De dames suggereerden dat misschien nog 1% van de Zuid-Hollanders dialectspreker is en dat zij woonachtig zijn op de Zuid-Hollandse eilanden.

Deze middag had Erfgoedhuis georganiseerd om dit eens te toetsen. De zaal zat vol, dus er bleek veel belangstelling te zijn. Uit alle windrichtingen van Zuid-Holland waren de streektaalers gekomen en dat hadden de organisatoren niet verwacht.

Bij het Erfgoedhuis was men tot de conclusie gekomen dat er in het verleden bij veel historische verenigingen in Zuid-Holland wel iets aan het plaatselijke dialect is gedaan, bijvoorbeeld door een woordenboek te maken, maar dat het daarna in het slop geraakte.

Henk Tetteroo

Het Erfgoedhuis zelf had die middag ook interessante mensen uitgenodigd. Na het welkom trad als eerste de Delftenaar Henk Tetteroo op. Henk is Neerlandicus en geïnteresseerd in taal en dialecten, speciaal het dialect van het Westland. Dit jaar kwam zijn nieuwste boek uit, 'Druiventaal'. Volgens Henk is dialect nog steeds niet verdwenen voor wie maar goed wil luisteren. Henk las voor uit eigen werk.

Marc van Oostendorp

Daarna kwam de belangrijkste spreker van de middag, Marc van Oostendorp. Taalkundige en esperantist

(iemand die het Esperanto beheerst, een kunstmatig gecreëerde internationale taal), dialectoloog en sinds 1999 senior-onderzoeker aan het Meertens Instituut, een onderzoeksinstituut dat zich bezighoudt met documentatie van taal en cultuur in Nederland en de Nederlandse taal in de wereld. Ook was Van Oostendorp tien jaar hoogleraar in Leiden.

Van Oostendorp vertelde ons dat in iedere provincie van Nederland het dialect de verbindende factor is. Maar dat eenheidsgevoel is er niet in Zuid-Holland. Niemand voelt zich Zuid-Hollander en dat komt voornamelijk omdat er geen gemeenschappelijke taal is. Je bent daardoor ook niet trots op je provincie maar eerder op je stad of streek waar vaak nog wel een zeer herkenbaar dialect gesproken wordt. Denk aan de grote steden of aan de regio's in Zuid-Holland. Je voelt je Rotterdammer of Leenaar of zoals in ons geval, Alblasserwaarder. Hoe is dat zo ontstaan?

1000 jaar geleden sprak men in ons gebied Fries, van Friesland tot aan Antwerpen. In West-Friesland, de kop van Noord-Holland, zijn daar nog de overblijfselen van te horen.

Toen ontstonden door immigratie vanuit het zuiden in Zuid-Holland de grote steden. Er kwamen door de nieuwelingen veel taalinvloeden en dat Fries werd verdreven. De talen die toen op het platteland van Zuid-Holland gesproken werden gingen als 'boers', 'plat' en 'minderwaardig' gelden. Die ontwikkeling was er in andere provincies niet. Daar spreekt ook de elite, tot op de dag van vandaag en tot op hoog bestuurlijk niveau, de streektaal.

Je hebt daar wel enig verschil. In Limburg bijvoorbeeld spreekt de elite Hoog Limburgs.

In Zuid-Holland schakelde de elite als eerste over naar het Nederlands, voornamelijk in de steden. Ook de Statenvertaling van de Bijbel kwam in Zuid-Holland tot stand.

In de 16^e eeuw zei iedereen in Nederland: "Hij wast z'n eigen". Maar toen het Nederlands werd vastgesteld kwam het wederkerend voornaamwoord 'zich' in onze taal en werd het: "Hij wast zichzelf". Als u goed luistert is dat 16^e -eeuwse Nederlands in ons dorp nog steeds bewaard gebleven.

*Bertrand van den Boogert
uit Sommelsdijk*

Streektaal in een museum

Bertrand van den Boogert vertegenwoordigde deze middag het Streekmuseum Goeree-Overflakkee te Sommelsdijk.

Enthousiast vertelde hij dat het dialect op Goeree-Overflakkee steeds minder is te horen, maar dat je daar wat aan kunt doen door bijvoorbeeld jonge kinderen in contact te brengen met de taal van de streek. In het museum verkopen ze een prachtig kinderboekje in het Flakkees: Mien eerste Flakkêêse woordjes.

Ook slabben voor de allerkleinsten met woordjes erop en voor de kerkgangers dialect pepermunt. En wil je daar gezellig een avondje onder ons zijn en Flakkees praten, het museum organiseert regelmatig een Flakkeese avond waar Flakcake bij de koffie wordt gepresenteerd zodat het Flakkees nog makkelijker gaat.

Haagse Bèbel

Na de pauze kwam de Haagse theoloog, journalist en schrijver Margot Berends aan het woord. Zij heeft 40 Bijbelse verhalen herverteld in het plat Haags. Dat is de zogenaamde 'Haagse bèbel' geworden. Het Haags is een fonetische taal, je spreekt het uit zoals je het leest. De Haagse kerken kwamen op dit idee omdat zij zochten naar een mogelijkheid om een bepaalde groep met de Bijbel kennis te laten maken. Voor hen zou de taal van de Bijbel te 'hoogdravend' zijn. Margot is toen met het platte Haags gaan werken en zelfs zo ver gegaan dat de verhalen zich afspelen in en rond Den Haag. Het Bijbelboekje schijnt een succes te zijn.

Dialectrenaissance

Harrie Scholtmeijer van de IJsselacademie, Neerlandicus, dialectoloog en schrijver beweerde deze middag dat er een dialectrenaissance gaande is. In het hele land neemt de belangstelling weer toe. Heel veel kinderen in Nederland zijn tegenwoordig meertalig. Of ze hebben ouders afkomstig uit een ander land, of ze hebben ouders die van huis uit een dialect spraken. Dat gaat heel goed samen naast het Nederlands dat de kinderen op school spreken en schrijven. Alhoewel er in Friesland, Twente en Limburg scholen zijn die in de streektaal lesgeven, maar daar kun je niet meer van een dialect spreken, want het Fries is een erkende taal en het Nedersaksisch en het Limburgs zijn in ons land erkende streektaalen.

Harrie Scholtmeijer schreef o.a. samen met Ellen Peters 'De kleine Twents voor dummies'.

Streektaal leeft bij Stichting Streektaal Alblasserwaard & Vijfheerenlanden.

Piet Pols, ons zeer actieve bestuurslid, vertelde deze middag dat men eens moet kijken op de website www.demauwerd.nl Een uitgebreide site met achtergronden en voorbeelden van ons streekdialect, met woordenlijsten en verhaaltjes, met puzzels en lessen voor leerkrachten.

Piet gooide de knuppel in het hoenderhok door te beweren: Streektaal is geen slordig Nederlands, het is bijna andersom. Het Standaard Nederlands is pas in de 16^e eeuw door taalkundigen geconstrueerd, omdat er toen behoefte was aan een eenheidstaal voor regeringsdocumenten en voor de Bijbelvertaling. Dialecten zijn de oorspronkelijke en authentieke taalvormen van ons land.

Streektaal is veel meer dan 'plat proate'. Het is een rijk cultuurhistorisch taalfenomeen. Onze streektaal heeft een eigen woordenschat, eigen spreekwoorden, een eigen grammatica en een eigen typische zinsbouw.

Enkele voorbeelden van woorden die niet in de Van Dale te vinden zijn:

deemstig, dainzig: nevelig

himphamp, slôôtzèes: soort zeis met een wat gebogen uiteinde en lange steel

hekse: bij dieren knie-, enkelgewricht; bij mensen de kuiten.

Het mot eerst warre wilt't rêêje: pas als het een rommel is, kan het daarna netjes worden

En zo ging Piet maar enthousiast door, totdat hij moest stoppen, want hij kreeg maar vijf minuten de tijd en daar was hij ver overheen!

Kijk eens op de website voor heel en heel veel meer van ons Alblasserwaards dialect. www.demauwerd.nl

Het was een interessante middag met dank aan Erfgoedhuis Zuid-Holland.

Erfgoedhuis ondersteunt o.a. de Zuid-Hollandse historische verenigingen maar daarnaast ook gebouwd erfgoed, archeologie, molens, landgoederen, maritiem erfgoed en immaterieel erfgoed. Zij hebben een prachtige website om eens op rond te neuzen.

ERFGOEDHUIS
ZUID • HOLLAND

Studententaal

Tot slot van de middag een student uit Leiden met studententaal. Victoria Verkerk, taalliefhebber en student Heritage en Memory Studies. Zij zette ons aan het denken.

Wat is een **bruine fruitschaal**?

een schaal met bitterballen

Wat is een **vrij mbo**?

een vrijdagmiddagborrel

Wat is een **douchetapijt**?

haar van huisgenoten in de douche

Wat is **awami**?

afwasmiddel

Wat is een **avondje mdm**?

een avondje 'met de meiden'

Wat is een **pvm**?

een 'probleem voor morgen'

Voor nog veel meer van dit soort woorden en afkortingen kunt u op uw computer kijken bij www.studentenwoordenboek.nl of www.afkowobo.nl

Winterse bitterkoekjespudding

Een heerlijke bitterkoekjespudding om zelf te maken. Lekker voor de feestdagen of als u gasten krijgt of zomaar als zondags toetje.

Bereidingstijd:

30 minuten

Benodigdheden:

6 blaadjes gelatine (10 gram)
80 ml water
4 eidooiers
1 ei
100 gram suiker
100 ml marsala, koud
100 gram bitterkoekjes, fijngehakt
500 ml slagroom
- puddingvorm van 1 liter

Bereiding:

- Leg de blaadjes gelatine met het water in een pannetje en laat even staan.
- Klop de eidooiers, het ei en 50 gram suiker los in een pan op erg laag vuur en haal de pan weer van het vuur. Verwarm de gelatine op een laag vuur tot ze is opgelost (laat niet koken).
- Giet de gelatine door het eimengsel en roer het goed door. Meng nu ook de marsala en de bitterkoekjes erdoor en laat het afkoelen tot kamertemperatuur.
- Klop de slagroom samen met de overige 50 gram suiker tot het lobbijg is. Spatel de room rustig door het bitterkoekjesmengsel.
- Spoel de puddingvorm met koud water en droog deze niet af. Giet het mengsel in de vorm en dek af met huishoudfolie.
- Laat het liefst een dag in de koelkast staan, zodat de pudding mooi op kan stijven en de smaken in kunnen trekken.
- Zet de vorm voordat u hem stort even in een bak gevuld met warm water en draai hem om op een mooi groot bord.
- Versier de pudding met wat extra fijngehakte bitterkoekjes.

Eet smakelijk!

Uit de oude fotodoos...

Van mevrouw Klijn uit de Jacobsweer onderstaande foto.

Café bij het spoor te Giessendam

Bij de spoorwegovergang naar Binnendams stond voor het bombardement van 1945 een café bijna tegen de rails gebouwd. Gezien vanaf de Parallelweg stond het pand rechts. Dat café is bij dat bombardement met de grond gelijk gemaakt. Gelukkig was er op dat moment niemand thuis.

Na de oorlog, toen dit hele gebied weer herbouwd is, werd het pand Damstraat 2, de voormalige ijzerwinkel van Dirk de Ruiter en nu Herensociëteit, als café/koffiehuis gebouwd. Dat is nog goed te zien aan de ramen. Niemand had er echter belangstelling voor. Dirk de Ruiter, die wat verderop al een ijzerwinkel dreef en wilde uitbreiden, heeft toen dit pand gekocht om er na de oorlog een goedlopende zaak van te maken.

WIE HERKENT DIT OUDE WERKTUIG?

Op de vraag bij deze foto in het zomernummer van dit blad zijn geen reacties gekomen.

De heer Paans, van wie het oude werktuig is, vertelde dat het gebruikt werd voor het vervoeren van een koe/stier. Je kunt de ijzeren ringen om de horens doen en hem zo aan een touw meenemen.

Waarschijnlijk heeft niemand hier in de omgeving dit gebruikt of het is al jaren uit de 'mode'.

WINTER - FEEST

Ooit waren er tal van winterfeesten. Verschillend van oorsprong. Samenhangend rond donker en licht. De sombere werkelijkheid werd verdrongen door verlangen naar licht. Hoop en verwachting naar wat er komt. Onze verre voorouders zagen in de duisternis angst en bedreiging. De zonnewende, de terugkeer van de zon, was daarom aanleiding voor een groot feest. Dat moest worden gevierd. Oorspronkelijk vierde men feesten van Allerheiligen (2 november) tot Lichtmis (1 februari). Feesten voor in een donkere tijd: van licht, verwachting, verlangen en vreugde,

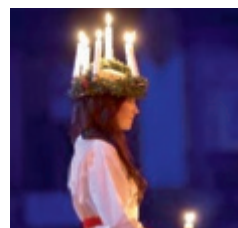
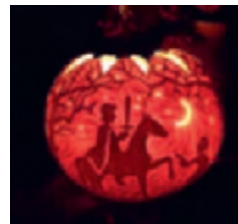
Op de expositie is een selectie te zien van de feesten:

- **Sint Maarten** 11 november: bedelfeest voor de armen - kinderen gaan de deuren langs voor snoep.
- **Santa Lucia** 13 december: Begin van de kersttijd in noordelijke streken - kinderen met kaarsenkroon brengen eten.
- **Midwinter** 21 december: de zonnewende – eindigend in de nacht wanneer de dagen weer langer worden.
- **Kerstmis** 25 december: geboorte van Jezus. Verving na de Reformatie de midwinterfeesten.
- **Oud & Nieuw** 31 december naar 1 januari: de jaarwisseling van oudejaarsavond naar nieuwjaarsdag.

Bij deze expositie zijn verschillende extra activiteiten, zoals:

- Midwinterwandeling 17 december 2022.
- Optreden Midwinterhoornblazers 17 december 2022.
- Kidsworkshop kerststukjes maken 21 december 2022.
- Beschilderen van Dalarna-paardjes 14 december 2022.
- Rode wangen wandeling 14 januari 2023.
- En natuurlijk is er een speurtocht door de expositie.

Op de expositie draait alles rondom deze vijf feesten, met tal van herkenbare elementen en natuurlijk de sfeer die we zo vinden passen bij deze tijd van het jaar, vol van gezelligheid. In het voorhuis staat de jaarlijkse kerstboom en zijn er andere kerstversieringen aangebracht. De tafel is gedekt in afwachting van de gasten. Kortom, het is deze periode reuze gezellig in het museum. Ook bent u bijzonder welkom in het museumcafé, waar lekkere decemberdrankjes worden geserveerd en waar lekkers te verkrijgen is, zoals gebruikelijk bij dit jaargetijde: chocolademelk, speculaas, warme wijn, erwtensoep en meer. Laat u verrassen en kom naar Museum De Koperen Knop!

BOEKENNIEUWS

Wim van den Heerik en Janny Teeuw-van der Plas

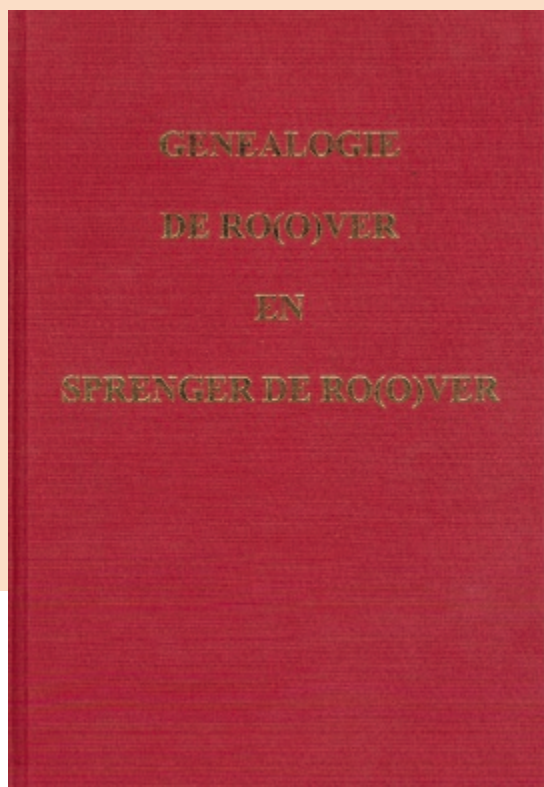
Nieuwe uitgave genealogie De Ro(o)ver en Sprenger de Ro(o)ver

Van Dick de Rover te Gorinchem ontvingen wij voor onze genealogische bibliotheek een vernieuwde en uitgebreide genealogie zoals hierboven aangegeven.

Het boek is voor een deel een heruitgave van de door hem vervaardigde genealogie uit 1987. De nieuwe uitgave bevat een aanzienlijke hoeveelheid nieuwe gegevens en is rijkelijk voorzien van niet eerder gepubliceerde familiefoto's en documenten in een schitterend gebonden uitvoering.

De tegenwoordige wet op de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) laat jammer genoeg niet toe dat hij de jongste familiegegevens heeft kunnen verwerken. Echter een ieder kan voor zichzelf die gegevens, die hem of haar wel bekend zullen zijn, toevoegen. Voor dit doel kan men eventueel de twee daartoe lege bladzijden achterin het 548 pagina's tellende boek gebruiken.

Belangstellenden kunnen voor verdere informatie contact opnemen met de schrijver via het e-mail-adres: hetroversboek@gmail.com

Jaarboek 2022 Historische Vereniging Oud-Dordrecht

De achterkant van de Dordtse Glorie Armen en paupers tijdens de crisisjaren (1929-1936)

Joop Wammes

Elk jaar weer verrast de Historische Vereniging Oud-Dordrecht zijn leden met een bijzonder jaarboek.

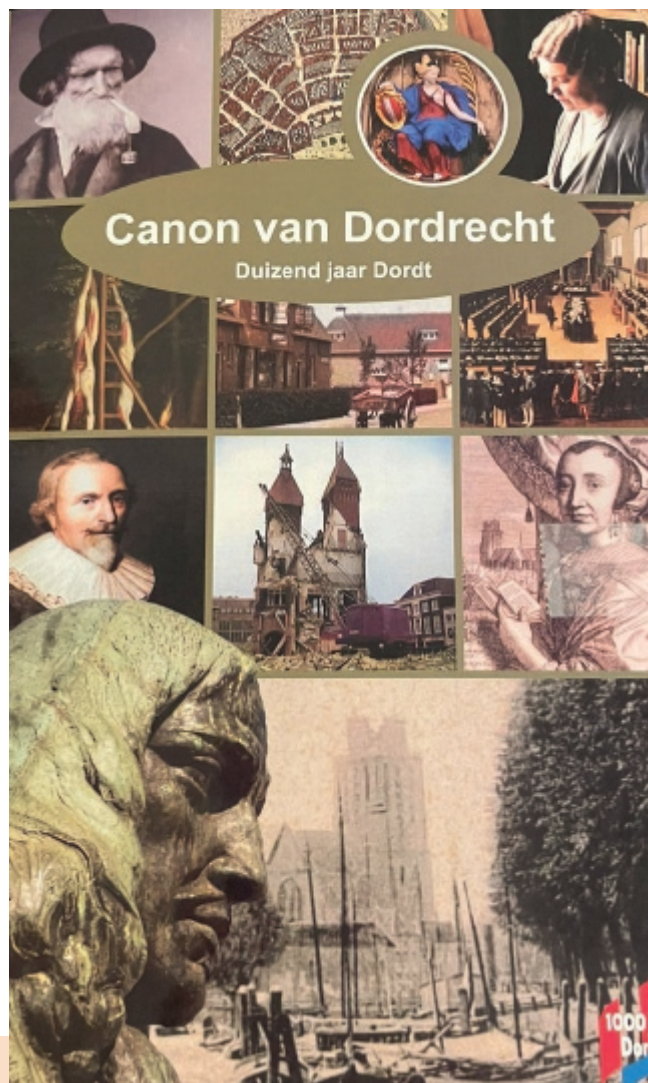
Dit keer over een onderwerp dat maar weinig is beschreven: Het leven van de bewoners in Dordrecht die in de crisisjaren vaak zonder werk en woning moesten zien te overleven.

De armen en paupers werden zij in die tijd genoemd. Smalle straatjes, afgeschreven buurten met kleine vochtige huizen waar soms vier gezinnen in woonden, bittere armoe dus.

Compliment voor de auteur die zich in de onderste sociale ladder tijdens de dertiger jaren van de 20e eeuw heeft verdiept en waarin hij is bijgestaan door Sjoerd de Meer en Kees Sigmond. Het boek is verrijkt met veel oude foto's van buurten en straatferelen uit die tijd.

De werkverschaffing, de arbeidsomstandigheden, de zeer lage lonen en alles wat er zich in die barre tijd afspeelde, het wordt allemaal beschreven.

Het boek is te bestellen bij de Historische Vereniging Oud-Dordrecht, Postbus 1124, 3300 BC Dordrecht.

Canon van Dordrecht Duizend jaar Dordt

Jan Willem Boezeman en Ad Bosch

Dit boekje is uitgegeven door Stichting Illustre Dordracum

En heeft een oplage van 500 exemplaren.
Een tweede druk in augustus 2021.

De geschiedenis van Dordt begint en eindigt met een gevoel van geborgenheid. Van graaf Dirk IV in het jaar 1049 tot aan 2020 met 't Huys in de Veilige Haven denderd de Dordtse Canon de lezer door een reeks historische vensters.

En elk venster is een pareltje van genot voor belangstellende bewoners en bezoekers van de oudste stad van Holland.

Vlot beschreven voor een breed publiek.

Te koop bij het Historisch Informatiepunt Augustijnenhof.

Coronalap

Op de achterkant van dit Mededelingenblad staat een foto van een lap die is geborduurd door Janny Florina Teeuw-van der Plas in het jaar 2020, toen de wereld werd getroffen door het Coronavirus.

Een landgoed met alles eromheen, de bewoners, dieren, planten, bomen en bloemen. De bedrijvigheid die ondanks de lockdowns en beperkingen door ziekte en besmettingen toch gewoon doorging. De natuur trok zich er niets van aan!

Gelukkig ligt deze pandemie nu achter ons en daarom staat deze lap nu op de achterkant van dit blad.

Uitgaven

UITGAVEN IN DE HISTORISCHE REEKS EN SPECIALE UITGAVEN
VAN DE HISTORISCHE VERENIGING HARDINXVELD-GIESSENDAM

**met een x gemerkte uitgaven zijn uitverkocht*

1. Buitendams 4 (1778-1978)	€ 2,25	44. Merwedegijzelaars, slachtoffers van de razzia van 16 mei 1944 (uitg. 2010)	X
2. Molens van Hardinxveld-Giessendam	€ 3,85	44a. Merwedegijzelaars, slachtoffers van de razzia van 16 mei 1944 (herziene uitgave, oktober 2020)	€ 8,95
3. Den Eendenbout (opgraving in een woonheuvel)	€ 3,85	45. Marius Donk, leven en werk van een gedreven architect	€ 8,50
4. Het stoomgemaal	X	46. Winkels op de Buurt	€ 8,50
5. Makelaars van Hardinxveld-Giessendam	€ 3,85	47. '75 jaar vrijheid langs Merwede en Giessen' (maart 2020)	X
6. Buitendams 118 (Giessendamse boeren)	X	48. De voedseltochten van ds. Van der Poel	€ 15,00
7. 700 jaar Dam	€ 3,20	49. Met mevrouw Króó-oon	€ 12,50
8. Parlevinkers	X	Overige uitgaven	
9. Rondom de Giessen	X	- Het Verleden Nu (fotoboek)	€ 11,35
10. Swets tabak en daar blijf ik bij	€ 6,60	- Buitendams huis-ter-om-op	X
11. Hardinxveld en Giessendam in de Franse Tijd	€ 5,65	- Een wandeling door Binnendams	€ 6,80
12. Café Schalk	€ 5,65	- Van Geslacht tot Geslacht... (uitgave van de Hervormde Kerk Giessendam en Hardinxveld)	€ 5,00
13. 100 Jaar boemelen	X	- Hardinxveld en Giessendam, van vissers- en hoepmakersdorpen naar industriegemeente	X
14. De Hongerwinter	€ 6,60	- Hardinxveld en de riviervisserij	X
15. De Hennepteelt	€ 4,40	- Rehobothschool 1860-1985	X
16. Het kleine monument in Hardinxveld-Giessendam	€ 5,45	- Van hondekarren en hobbelbussen	X
17. Dijken en doorbraken	X	- Anders nog iets (neringdoenden en bedrijven)	€ 2,25
18. Aan d'n dijk	X	- Dr. Aris Graftdijk, Photographie	
19. Gemeentehuizen van Hardinxveld-Giessendam	€ 2,25	- Herberg De Zwaan	€ 15,90
20. Ievers tussen Kaai en Kloeve... deel I	X	- Onder ons gezeed	X
21. Aart van Bennekum, kunstenaar	€ 6,80	- Het verhaal van de dijk	€ 7,95
22. Herinneringen aan oorlogstijd	X	- Hoeke Doeme?	€ 7,95
23. 100 Jaar Nederlandse Protestantenbond	X	- Dvd Dorpsfilm 1953	X
24. Ievers tussen Kaai en Kloeve, deel II	€ 6,80	- Hardinxveld-Giessendam in de Jaren 50 (nog te koop in Museum De Koperen Knop)	€ 15,00
25. Uit de pen van tante	€ 6,80	- Gekleed in de Waard	€ 12,50
26. De watersnood van 1953	X	- Dvd Bommen op de Buldersteeg	€ 10,00
27. Schuttevaer en Binnenvaart	X	- Autobusverkeer in de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden 1905-1945	€ 15,00
28. De Crisisjaren In Hardinxveld en Giessendam	X	- Bakkersboek Broodnodig, 100 jaar bakkers in H-G	€ 15,00
29. Vrouwenrecht en liberalisme aan de Merwedijk	€ 6,60	- Helsluis (jeugdboek)	€ 7,50
30. De 50ste mei	X	- 'Van Burenhulp tot Onderneming, begraven in Hardinxveld en Giessendam'	€ 18,50
31. De samenvoeging van Giessendam en Hardinxveld	€ 8,85	Uitgaven van de Stichting Dorpsbehoud	
32. C. Baardman, de schrijver en zijn werk	€ 7,95	- Van boodschappen doen naar winkelen	€ 2,25
33. Het Langeveer	€ 6,60	- De Heggen en de Steggen (tweede druk)	€ 7,95
34. De Indiëgangers	€ 12,50		
35. 1899-1999 Nieuws van honderd Jaar geleden	€ 6,80		
36. De Peulenstraat in 1950	X		
37. Groeten uit Giessendam	€ 8,25		
38. De historie van het pand Buitendams 4	€ 6,50		
39. Nievers was den dijk echt recht	€ 9,20		
40. Groeten uit Boven-Hardinxveld	€ 8,90		
41. Kleine zaken van een kleine kerk, Gereformeerden in Hardinxveld	€ 9,80		
42. Groeten uit Beneden-Hardinxveld	€ 8,90		
43. 150 Jaar Openbaar Onderwijs In Hardinxveld-Giessendam	€ 8,90		

Alle uitgaven zijn, tenzij uitverkocht, verkrijgbaar op de volgende adressen:

Historisch Informatie Centrum, Peulenstraat 243. *Elke zaterdagmorgen van 10.00-12.00 uur.*

Secretariaat Historische Vereniging, Buitendams 77. **Maandag t/m vrijdag.**

Museum De Koperen Knop. **Woensdag t/m zaterdag van 13.00 tot 17.00 uur.**

Boekhandel Ritmeester, Rembrandtstraat 29. (beperkt aantal uitgaven)

